17de vergadering

Woensdag 29 oktober 2003

Aanvang 10.15 uur

Voorzitter: Weisglas

Tegenwoordig zijn 99 leden, te weten:

Algra, Aptroot, Van As, Atsma, Balemans, Van Beek, Blok, Van Bochove, Boelhouwer, Van den Brand, Van den Brink, Brinkel, Bruls, Buijs, Bussemaker, Van de Camp, Cornielje, Crone, Depla, Dezentjé Hamming-Bluemink, Van Dijk, Dijsselbloem, Dittrich, Douma, Duyvendak, Eerdmans, Eski, Ferrier, Van Fessem, Geluk, Giskes, De Grave, Griffith, Van Haersma Buma, Van der Ham, Hamer, Haverkamp, Van Heemst, Hermans, Hessels, Van Heteren, Van Hijum, Hirsi Ali, Hofstra, Ten Hoopen, Jager, Joldersma, Kalsbeek, Kant, Koopmans, Kraneveldt, De Krom, Kruijsen, Van der Laan, Lambrechts, Leerdam, Van Loon-Koomen, Luchtenveld, Mastwijk, Mosterd, De Nerée tot Babberich, Omtzigt, Oplaat, Örgü, Ormel, De Pater-van der Meer, Rambocus, Rijpstra, Rouvoet, De Ruiter, Samsom, Schreijer-Pierik, Slob, Smeets, Smilde, Snijder-Hazelhoff, Spies, Van der Staaij, Sterk, Straub, Stuurman, Tichelaar, Van Velzen, Vendrik, Verdaas, Vietsch, Visser, Van der Vlies, Vos, Bibi de Vries, Jan de Vries, Klaas de Vries, Van Vroonhoven-Kok, Waalkens, Weekers, Weisglas, Van Winsen, De Wit en Wolfsen,

en de heer Donner, minister van Justitie, de heer Veerman, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, en mevrouw Verdonk, minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie.

□

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat is ingekomen bericht van verhindering van het lid Schippers, wegens ziekte.

Dit bericht wordt voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2004 (29200-XIV).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Waalkens** (PvdA): Voorzitter. Binnen een budget van krap 2 mld euro en de toedeling van het kabinet aan het ministerie van LNV is de minister erin geslaagd om 700 mln euro binnen te halen. Ik maak hem mijn complimenten voor dit huzarenstukje, want wij leven in een tijd waarin schraalhans keukenmeester is.

Mijn fractie is bovendien zeer tevreden over de verdeling van dit bedrag van 700 mln euro, namelijk tweederde voor de ecologische hoofdstructuur en eenderde voor de reconstructie. Natuur en reconstructie zijn immers essentiële onderdelen van een beleid om te komen tot een vitaal platteland.

Het credo van dit kabinet is eigen verantwoordelijkheid. Dit begrip wordt echter te veel vertaald in individuele verantwoordelijkheid. Wij beschouwen terreinen als milieu, dierwelzijn, voedselveiligheid, maar ook de ruimtelijke ordening – dat wil zeggen het landschappelijk inpassen van activiteiten op het platteland – als publieke goederen. Die vragen niet om een individuele verantwoordelijkheid, maar om een collectieve verantwoordelijkheid. Wat ons betreft mag de overheid op deze terreinen dan ook niet achterover leunen; zij moet regisserend en kaderstellend optreden.

Ik zal in mijn bijdrage drie onderwerpen behandelen: de ruimte voor de landbouw, dierwelzijns- en milieuaspecten en de biologische aspecten. Ik zal daarna nog enkele opmerkingen maken over de internationale inzet van Nederland en over Europa.

De Partij van de Arbeid acht land- en tuinbouw van groot belang voor het platteland, in economische zin, maar ook in ecologische zin. Wij willen op zoek naar kansen. De land- en tuinbouw en met name de intensieve veehouderij zitten naar onze waarneming in een transitie van kwantiteit naar kwaliteit en beraden zich op de verschuiving van de ''economy of scale'' naar de ''economy of scope''.

Naast deze transitie is tegelijkertijd een sanering onvermijdelijk. De intensieve veehouderij realiseert zich niet genoeg dat de huidige concurrentiekracht onvoldoende is om staande te kunnen blijven in het ''level playing field''. Excelleren in kwaliteit, schaalvergroting en intensivering, regionale en lokale kwaliteiten vereisen ruimtelijke keuzen voor de ontwikkeling van de landbouw in Nederland, dat wil zeggen: scheiden van functies waar nodig en combineren waar mogelijk.

Wij willen die keuze maken en kiezen voor het bundelen en concentreren van grootschalige intensieve veehouderij op agroproductieparken waar ook de tuinbouw ontwikkelingsmogelijkheden krijgt. Wij gaan de discussie over gestapelde hoogbouw niet uit de weg.

Waalkens

Wij willen ruimte maken; ruimte voor de landbouw is ruimte voor de natuur en dit levert een vitaal platteland op. Ook hier moeten wij excelleren door het toepassen van hoogwaardige technologische innovaties. Deze toepassingen moeten worden geïntroduceerd.

Wij willen de minister vragen of hij zich in het kader van het thema ruimte voor het platteland bij het schrijven van de nota Ruimte op het platteland sterk wil maken voor een agrarische hoofdstructuur en voor ruimte voor ontwikkelingsmogelijkheden binnen de agroproductieparken.

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): De heer Waalkens spreekt over de intensieve veehouderij. Bedoelt hij daarmee ook de intensieve melkveehouderij? Hoe denkt hij om te gaan met de gemengde bedrijven? Ruim de helft van de bedrijven is gemengd. Hoe worden die geplaatst in die agroproductieparken?

De heer **Waalkens** (PvdA): De schaalvergroting en intensivering zetten duidelijk door in de intensieve veehouderij. De roep vanuit de sector om ontwikkelingen op het platteland klinkt goed door. Als het aan het CDA ligt, dan wordt daaraan gehoor gegeven. Wij denken echter dat het bieden van mogelijkheden voor de huidige ontwikkelingsplekken op het platteland leidt tot concurrentiekracht die bedrijven moeten oppakken. Wij pleiten er daarom voor om de intensieve veehouderij geleidelijk mogelijkheden te geven in de landbouwontwikkelingsgebieden; deze moeten in de Reconstructiewet concentratiegebieden worden aangewezen. Verder is het van eminent belang dat de regionale en grondgebonden melkveehouderij zich realiseert dat het bewandelen van het pad dat de intensieve veehouderij is opgegaan, de legitimatie van de melkveehouderij ter discussie stelt.

Wij zijn geschokt door de opstelling van de minister op het punt van het dierenwelzijn. In zijn recente brief van 20 oktober zegt hij dat houderijsystemen moeten worden aangepast aan het dier, niet andersom. Hij doet vervolgens echter een voorstel om door te gaan met kooihuisvesting voor leghennen. Daarmee wordt een stap terug gezet naar de vorige eeuw. De minister wil dat de nertsenhouderij wordt gecontinueerd. Men kan niet met droge ogen beweren dat dit voorbeelden zijn van houderijsystemen die aangepast zijn aan het dier. De leden van de PvdA-fractie verzoeken de minister zijn voornemen om het honden- en kattenbesluit in trekken, terug te nemen.

De heer **Oplaat** (VVD): Ik ben benieuwd hoe de heer Waalkens zijn opmerking ziet in het licht van zijn eerder gemaakte opmerking dat de sector moeilijk kan concurreren vanwege het level playing field. Hij verstoort dat level playing field juist met de opmerkingen die hij net maakte.

De heer **Waalkens** (PvdA): Nederland legt het in het level playing field op het punt van de kostprijs altijd af op andere landen. De PvdA zoekt kansen om te excelleren op de terreinen die ik heb genoemd: dierenwelzijn, milieu, voedselkwaliteit en aansluiting op de verstedelijkte omgeving van Nederland.

De heer **Oplaat** (VVD): Ik wijs op het voorbeeld dat u gaf: de verrijkte kooi. U pleit voor een verbod op het gebruik daarvan in dit land. Het level playing field wordt daarmee tenietgedaan en de sector verdwijnt. In dat geval is er niets meer te concurreren omdat de achterstand te groot wordt.

De heer **Waalkens** (PvdA): De sector is verder dan u in gedachten heeft. De sector investeert volop in scharrelsystemen en volièresystemen, niet in verrijkte kooien. Dat is een gepasseerd station en een stap terug in de tijd. Wij hebben daarvoor geen enkel begrip en wij willen daar niet aan meewerken.

De heer **Van den Brink** (LPF): De heer Waalkens zegt dat daarmee een stap teruggezet wordt naar de vorige eeuw. Ik weet niet hoe goed hij de geschiedschrijving kent, maar juist in de vorige eeuw zaten de kippetjes in hokjes van 50 bij 60 cm. De verrijkte kooien zijn even groot, maar worden bij elkaar geplaatst in een grote stal. Het is dus helemaal niet waar dat een stap wordt teruggezet naar de vorige eeuw. En het klimaat is nu veel beter voor de dieren want zij krijgen geen bevroren kam meer.

De heer **Waalkens** (PvdA): Dat ben ik niet met u eens. Er wordt uitgegaan van het houden van dieren in kooien op draad. Het maakt niet veel uit of er zestig of zes dieren in een kooi worden gehouden; dat scheelt een klein aantal centimeters. De systematiek van de kooihuisvesting is verwerpelijk en daarvan willen wij afscheid nemen. Het kan gewoon niet dat wij hiermee doorgaan. De sector investeert niet eens meer in deze systemen. Wat willen wij nou!

De heer **Van den Brink** (LPF): Denkt de heer Waalkens dat een kip in de vorm van systematiek kan denken? Of denkt hij dat een kip zich voor mij waarneembaar wel of niet lekker voelt? Waar gaat het om?

De heer **Waalkens** (PvdA): Het drama is dat een kip zich daarover niet kan uitlaten, anders dan gezond te zijn terwijl hij gedwongen leeft in een kooi die, zeker door de PvdA-fractie, niet geaccepteerd wordt. Wij willen afscheid nemen van kooihuisvesting. Kippen hebben geen inspraak in hun huisvesting en als zij dat wel zouden hebben, dan willen zij scharrelen en in alle rust een ei kunnen leggen. Daarbij willen zij niet betrapt worden door andere dieren die zitten te wachten tot zij ook een ei kunnen leggen. Waar wij mee bezig zijn, is te gek voor woorden!

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Al deze opmerkingen kan ik moeilijk plaatsen in de context van een agroproductiepark. Hoe moeten al die dieren daar dan scharrelen? Dat echter terzijde. U sprak over het level playing field en dat wil ik in verband brengen met de nertsenfokkerij. Deelt u mijn mening dat Nederland met betrekking tot het level playing field juist de koplopers zou moeten volgen? Ik wijs in dat verband naar Engeland waar om ethische redenen een verbod is ingesteld op de nertsenfokkerij, en naar Italië waar ervoor is gekozen om de dieren zwemwater te geven zodat zij nog iets van hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen.

De heer **Waalkens** (PvdA): Een beetje morrelen aan de systematiek van het houden van nertsen lost het probleem niet op van de intrinsieke waarde die hierbij geweld wordt aangedaan. Of zij een bakje water of iets meer ruimte in hun kooi krijgen, maakt niet uit want het zijn solitair levende dieren en die moet je niet op

De heer Koopmans (CDA)

© M. Sablerolle – Gouda

deze manier willen houden. Wij willen ons sterk maken om een punt achter de nertsenfokkerij te zetten. Wij willen dat Nederland trots kan zijn dat wij deze vormen van huisvesting niet op ons territoir hebben. Er is niets mis met het uitsteken van je nek.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Dus kort samengevat zegt u: er moet geen level playing field komen als het om dit soort niet-ethische vormen van intensieve veehouderij gaat?

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik heb mijn opmerking over het level playing field gemaakt in de volgende context: de sector realiseert zich absoluut onvoldoende dat onze uitgangspositie op dit terrein zodanig is dat wij in de concurrentieslag niet overeind zullen blijven. Het is óf vertrekken óf je aanpassen.

De heer **Koopmans** (CDA): Ik heb een algemene vraag aan de heer Waalkens over dierhuisvestingssystemen. Zijn diergezondheid, het verbeteren van de voedselveiligheid en het verbeteren van de milieukwaliteit voor hem ook criteria die een rol kunnen spelen bij de beoordeling van houderijsystemen in de wetenschap dat die criteria nogal eens tegenstrijdig kunnen werken?

De heer **Waalkens** (PvdA): Hoe kun je nu aan iemand vragen om te kiezen tussen dierwelzijn en voedselveiligheid? Het gaat niet om een keuze, want beide zijn belangrijk. Laat daarover geen twijfel bestaan! Het is niet zo dat wij voor of tegen voedselveiligheid zijn, maar deze waarde moet integraal worden meegenomen in het ontwerp van houderijsystemen. Als de minister zegt dat houderijsystemen zodanig moeten worden ingericht dat dieren zich niet hoeven aan te passen, maar dat productiesystemen zodanig zijn ingericht dat dieren hun soorteigen gedrag kunnen vertonen, dan zijn wij waar wij wezen moeten.

De heer **Koopmans** (CDA): U weigert duidelijk om te kiezen tussen die criteria.

De heer **Waalkens** (PvdA): Kiest u dan wel?

De heer **Koopmans** (CDA): Jazeker. Een boer moet uitdrukkelijk kiezen voor een houderijsysteem. Wij vinden dat de drie door mij genoemde criteria evenals haalbaarheid en betaalbaarheid een rol moeten spelen.

De heer **Waalkens** (PvdA): De sector is al stappen verder en investeert voluit in systemen die zowel voldoen aan de criteria van dierwelzijn als aan het criteria van voedselveiligheid. Waarom brengt u dit dilemma in dit debat? Dat is toch een gepasseerd station!

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): De heer Waalkens refereert aan de toekomstige concurrentiepositie op de Europese markt. Vooral Duitsland en Engeland vormen de traditionele markten van Nederland. Wat zijn de komende tien jaar de trends op deze markten met betrekking tot de toegevoegde waarde die je voor de Nederlandse agrariërs wil realiseren? Ik ben het met de heer Waalkens eens dat het hem vooral zit in vooroplopen in dierwelzijn. Zullen de Duitse en Engelse consument en burger echter gecharmeerd zijn van de marketing en het imago van sterk ontwikkelende agroproductieparken? Hoe gaat de strategie van meer toegevoegde waarde zich verhouden met de agroproductieparken?

De heer **Waalkens** (PvdA): Gelet op de verstedelijking van Nederland – ook in Oost-Nederland zijn er gebieden die zich in die richting ontwikkelen – zou nu de keuze moeten worden gemaakt om de intensieve veehouderij te bundelen en te concentreren. Wij gaan de discussie over de consequenties daarvan niet uit de weg. Daarbij moet wel de voorwaarde worden gesteld dat wij excelleren in dierenwelzijn.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Gelijk krijgen en gelijk hebben zijn twee verschillende dingen. Je moet bij de markt beginnen en rekening houden met de trends onder consumenten in Duitsland en Engeland. Die sluiten niet aan bij deze aanpak.

De heer **Waalkens** (PvdA): De consument wil graag het ene moment een biologische kip kopen en kijkt het andere moment verlekkerd naar het goedkoopste wat er is. De markt ontwikkelt zich in een richting waarbij consumenten zich soms afvragen waar zij mee bezig zijn en soms ook niet. De vraag vanuit de markt zal leiden naar het bedienen vanuit deze vormen van productie. Dat varkens in de Achterhoek met tienduizenden tegelijk bij elkaar zitten zal in de beleving van de consument toch niet anders zijn dan dat zij met vijftigduizend tegelijk in dezelfde soort

hokken zitten? Dat maakt toch niet uit?

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Ik zeg nogmaals dat gelijk hebben en gelijk krijgen twee heel verschillende dingen zijn. U weet ook dat bij de consument emotie een belangrijke rol speelt. Het zou slim zijn, alvorens opnieuw een aanbodgerichte filosofie op tafel te leggen, eerst nog eens goed na te denken over de vraagontwikkeling.

De heer **Waalkens** (PvdA): Voorzitter. De minister is voornemens het Honden- en kattenbesluit in te trekken. Het kan toch niet zo zijn dat vechthonden straks weer volop worden gefokt en dat er geen toezicht en controle meer is op malafide hondenfokkers en kattenmeppers. Het is een verkeerd signaal. De uitvoering valt wel te differentiëren door verantwoordelijkheden bij betrokkenen neer te leggen, maar de minister kan zijn regisserende, toezichthoudende en controlerende taak toch niet overlaten aan de straat? Wij zien de vechthonden al zonder muilkorf op de burgers afkomen. Ik ben daar bang voor, en met mij heel veel mensen. Laten wij daarover helder zijn: vechthonden horen niet thuis in deze samenleving. Wij leven niet meer in de tijd van hondengevechten en van ongecontroleerd fokken van honden.

Er is niets op tegen dat Nederland vooruitloopt. Mijn fractie wil op zoek naar de kansen voor land- en tuinbouw. Wij willen ons daarvoor sterk maken en dit vereist het maken van keuzes. Wij roepen de minister ertoe op om zijn eigen verantwoordelijkheid te nemen voor de collectieve waarden en goederen die ik heb benoemd. Het is veel te gemakkelijk om te wijzen naar de consument of de retailer. Een moreel appèl is prima, maar absoluut onvoldoende.

De heer **Koopmans** (CDA): U vindt het morele appèl onvoldoende, maar wat zou er dan volgens u moeten gebeuren?

De heer **Waalkens** (PvdA): De minister moet zijn kaderstellende en regisserende rol op zich nemen voor de onderdelen milieu, dierwelzijn, voedselveiligheid en het instrumentarium van de ruimtelijke ordening dat hem en het kabinet ten dienste staat. Als je de consument aanspreekt, is dat een moreel appèl, maar dat is onvoldoende. Als wij met elkaar vinden dat fietspaden moeten worden verlicht, is er toch geen burger die het in zijn hoofd haalt om een lantaarnpaal te kopen? Het is een collectief belang om lantaarnpalen langs fietspaden te plaatsen. Zo beschouwen wij ook de inzet van het kabinet met betrekking tot dierwelzijn. U gelooft toch niet dat de consument die zich druk maakt over dierwelzijn, dat alleen via de boodschappentas laat weten?

De heer **Koopmans** (CDA): De net gemaakte vergelijking met het fietspad ontgaat mij helemaal. Als ik probeer uw eerste inbreng samen te vatten, dan zegt u dat u meer regeltjes wilt en meer detailregelgeving. Zelf noemde u het kaderstellend, maar uit de voorbeelden die u gaf, kan ik alleen maar concluderen dat u meent dat de minister meer regeltjes moet maken.

De heer **Waalkens** (PvdA): Een groot aantal van de zaken waarover wij het hebben, komt niet terug uit de markt. Laten wij wel wezen: als wij geen regels stellen en het bedrijfsleven geen kaderstellende regels opleggen met betrekking tot het milieu, dan komt er niets van terecht.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik deel de zorg van de heer Waalkens over het doorbreken van de vicieuze cirkel van goedkoop, goedkoper, goedkoopst. Waar ga je die cirkel doorbreken? Dat is heel moeilijk. Allereerst ligt de verantwoordelijkheid natuurlijk bij de consument, maar dat is erg lastig. De heer Waalkens zei dat je de verantwoordelijkheid niet bij anderen kunt leggen, ook niet bij de retail. Daar ligt naar mijn mening wel een heel groot belang. De retail kan immers langs allerlei wetten schuren. De minister kan dat niet, in verband met Europese en WTO-regelgeving. In hoeverre gooit de heer Waalkens de consument op dezelfde hoop als de retail? De consument kan niet zomaar alle keuzes maken door het woud aan keurmerken, maar de retail heeft daar een heel belangrijke functie in. Waarom gooit de heer Waalkens dat op een hoop?

De heer **Waalkens** (PvdA): Volgens mij kan en moet de retail daar een functie in hebben. De consument heeft ook recht op eerlijke en transparante informatie. Ik wil daarmee gelijk mijn waardering uitspreken voor het feit dat het Presidium deze week onder milieukeur geproduceerde producten in de keuken van de Kamer laat verwerken tot fantastische maaltijden. Het is echt een compliment waard dat wij dus waarde hechten aan duurzaam geproduceerde producten. Of deze biologisch zijn of het milieukeurmerk dragen, maakt niet uit; daar zit weinig licht tussen. Naast het Kamerrestaurant zouden ook de kantines van de ministeries veel meer hun verantwoordelijkheid moeten nemen, maar dat laat onverlet dat de minister de instrumenten in handen heeft om te regisseren en de kaders te stellen.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): De heer Waalkens wijst terecht op het belang van de catering van de overheid. Er liggen plannen voor een project waarin de stichting Natuur en milieu en de twaalf Milieufederaties de overheden op provinciaal niveau willen stimuleren tot de introductie van verantwoorde catering. Is de heer Waalkens het met de fractie van GroenLinks eens dat deze plannen in feite ongedaan gemaakt moeten worden? Als de overheid namelijk als maatschappelijk verantwoorde ondernemer aan een eigen inkoopbeleid zou doen op de verschillende niveaus, dan zou de biologische landbouw heel snel een vraagvergroting zien naar drie keer de huidige omvang.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik ben het met collega Van den Brand eens, maar vind wel dat je daar vanuit de overheid een kaderstellend programma naast moet zetten. Het kan niet alleen uit de markt komen. De overheid moet iedere keer weer stimulerend optreden, net zoals zij ook deed met de emancipatorische beweging aan het begin van de negentiende eeuw. Het belang van participatie en van dit soort systeeminnovaties moet iedere keer weer worden benadrukt, ook in de land- en tuinbouw.

De heer **Van den Brink** (LPF): Kent de heer Waalkens een niet-biologische kip?

De heer **Waalkens** (PvdA): Jazeker. Maar ik vraag mij af of de heer Van den Brink het EKO-keurmerk kent.

Waalkens

De heer **Van den Brink** (LPF): Prima, want dat is ook biologisch. Kent u een niet-biologische kip? Geeft u dan aan waar deze loopt!

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik heb gezegd dat ik die natuurlijk ken. Kom op.

Voorzitter. Ik wil het nog even hebben over de biologische landbouw. De minister heeft gezegd dat hij in zijn beleidsagenda een taakstellend percentage genoemd heeft van 10%. Wij zijn blij met het kleine beetje extra geld dat uit deze intensivering vloeit naar de biologische landbouw. Om die 10% binnen bereik te laten komen, is echter een krachtiger impuls nodig. Het huidige bedrag dat via de omschakelingsregeling beschikbaar komt, is daarvoor onvoldoende. De inspanningen van de taskforce en die van Wageningen met betrekking tot het verder vermeerderen van kennis over biologische landbouwproductiemethoden moeten ondersteund blijven worden om de doelstelling binnen bereik te krijgen. Het Milieu- en natuurplanbureau komt niet uit op die 10%. Kan de minister aangeven wat het plan van aanpak is? Hij zegt dat de omschakelingsregeling drastisch moet worden omgezet. Wij horen graag van hem hoe hij dat wil bereiken.

Ik vraag ook aandacht voor de internationale setting waarbinnen de land- en tuinbouw opereert. Ik wil een sprong maken naar de discussie die in Cancun is gevoerd tussen de partijen. Wij hebben niet staan juichen bij het mislukken van de besprekingen in Cancun over een gestuurde vorm van liberalisering. De PvdA-fractie vindt het van het grootste belang dat Nederland blijft aandringen op het slagen van deze ontwikkelingsronde in de WTO. Samen met Europa en met de FAO als partner dient de landbouw uit de hoek van de verdachtmakingen en de protectie te worden gehaald. Europa moet het gemeenschappelijke landbouwbeleid verder hervormen door het afschaffen van de exportrestituties, door het verder openstellen van de markten voor ontwikkelingslanden en door een begin te maken met de hervorming van het zuivel- en suikerdossier. Bovenal moet duidelijk zijn dat de non-trade concerns niet mogen worden beschouwd en worden ingezet als agenda van protectionisme.

De PvdA-fractie vraagt dus ruimte voor de landbouw, een fatsoenlijk dierwelzijnsbeleid en een serieuze aanpak en ondersteuning van de biologische landbouw.

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Kruijsen, die haar maidenspeech zal houden.

□

Mevrouw **Kruijsen** (PvdA): Voorzitter. De vlinder is ontpopt, vlieg maar op je kleurige vleugels de zon hoopvol tegemoet. Zo werd ik bijna 35 jaar geleden aangekondigd in deze wereld en nu mag ik, tijdens mijn maidenspeech, de begroting voor Natuur voor 2004 bespreken. Ik kan daarbij de minister aanspreken op zijn verantwoordelijkheid voor de bescherming van onder andere het heideblauwtje en het veenbesblauwtje, die beide voorkomen op de rode lijst. De roep om bescherming van de natuur is al van voor mijn tijd, maar is nog steeds even actueel. Rachel Carson wees in 1962 in haar boek ''Silent Spring'' al op de langetermijneffecten van het gebruik van pesticiden. Nog steeds moeten wij extra aandacht vragen voor dit onderwerp. Niet voor niets heeft mijn collega Waalkens net nog gepleit voor een krachtige impuls voor de biologische landbouw. De tijd dat het mondiale ecosysteem de effecten van het menselijk handelen nog kon opvangen, hebben wij al lang achter ons gelaten.

De natuur in Nederland bestaat omdat wij er bewust voor kiezen. Precies dertig jaar geleden nam deze Kamer de Natuurbeschermingswet aan. Het belang van natuurbescherming is sinds 1973 niet minder geworden. De natuur in Nederland is van vitaal belang voor onze samenleving. Zonder longen kan er geen gezond leven zijn en zonder natuur geen gezonde samenleving. Natuur is een collectief goed en vereist collectieve verantwoordelijkheid. Natuur is het tegenwicht voor de hectiek van ons hedendaagse leven. Stilte, rust, meanderen langs kleine bospaadjes tot de knieën bespat met modder, zo ontstond afgelopen zondag deze inbreng. Op deze wijze komen mensen tot rust na een week hard werken, om bij te komen, om bij zichzelf te komen en om te beseffen waar het in het leven om draait.

De natuur ligt in Nederland altijd om de hoek. Des te schrijnender is het om te moeten constateren dat Nederlanders er steeds meer van vervreemden. Ruim de helft van de kinderen komt minder dan eens per jaar buiten in de natuur. De volgende generatie weet dus nauwelijks meer wat natuur is, laat staan dat zij het belang ervan kan inschatten of zelfs later over het beheer ervan kan beslissen. De PvdA-fractie wil de natuur steeds dichter bij de mensen brengen. Dat begint al op school, met educatie. Het kan ook middels voorlichting, het vergroten van draagvlak, de realisatie van een kwalitatief hoogwaardige ecologische hoofdstructuur en meer aandacht voor groen in en om de stad.

De vraag is vervolgens aan de minister of hij het belang van draagvlak en educatie onderschrijft. Is hij dus bereid om de draagvlakregeling van natuurprogramma's, zoals leren voor duurzaamheid, blijvend intensief te ondersteunen?

Buiten buldert de herfst in al haar kleurenpracht. Hier, binnen, bespreken wij de begroting van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Ik richt mij op de deugd in het midden: natuur. Mijn collega Waalkens heeft het al gezegd: de Partij van de Arbeid heeft grote waardering voor de minister dat hij extra geld heeft binnen gehaald voor natuur en reconstructie. Dit betekent dat wij een stevige doorstart met de realisatie van de EHS kunnen maken. De vraag is natuurlijk wel of er in 2018 ook daadwerkelijk een kwalitatief hoogwaardige EHS gerealiseerd hebben.

Voorzitter. Staat u mij toe om deze vraag toe te lichten. De PvdA vraagt zich al jaren af waar die EHS nu precies komt te liggen. De minister heeft verleden week al aangegeven dat de natuurdoelenkaart nog dit jaar aan de Kamer gepresenteerd wordt. Dit jaar volgt ook het hoofdlijnendebat over de nieuwe nota Ruimte. De Partij van de Arbeid is van mening dat de EHS hierin verankerd moet worden. De vraag aan de minister is dan ook of hij samen met de minister van VROM zorg draagt voor een verankering van de EHS en de natuurdoelenkaart in de nota Ruimte. Ook wil de Partij van de Arbeid graag weten hoe de minister gemeenten en provincies in dat proces betrekt.

De minister stelt voor om meer eigen verantwoordelijkheid bij

particulieren en agrariërs te leggen. Hiertoe heeft hij een verdeling gemaakt in de besteding van de ruim 400 mln voor de realisatie van de EHS; 60% voor verwerving en inrichting en 40% voor particulier en agrarisch natuurbeheer. De Partij van de Arbeid zet hierbij wel een drietal vraagtekens. 60% voor verwerving en inrichting is net voldoende om aan alle aankoopverplichtingen te voldoen. Pas in de tweede helft van de kabinetsperiode komen de grote sommen geld beschikbaar. Voor aankopen in de komende twee jaren zal provinciale voorfinanciering een oplossing kunnen bieden. De minister heeft toegezegd dat hij rentelasten voor deze voorfinanciering voor zijn rekening neemt. De vraag is vervolgens welke afspraken de minister inmiddels met de provincies gemaakt heeft. Hoe gaat hij daar in de toekomst mee om?

Vervolgens iets over het aandeel beheer, en wel beheer door derden. In dat verband noem ik twee punten. Het eerste is de vraag of 40% wel wenselijk is. Particulieren en agrariërs sluiten soms minder ambitieuze pakketten af, die leiden tot een lagere gerealiseerde kwaliteit dan gewenst en mogelijk is. Om de gewenste natuurkwaliteitsdoelstellingen te realiseren, is er extra aandacht voor kwaliteitsbewaking nodig. Een belangrijke vraag voor de Partij van de Arbeid is dan natuurlijk op welke wijze de minister de kwaliteit van het beheer door derden gaat waarborgen. Zorgt hij er dan ook voor dat de bescherming door agrarisch natuurbeheer voldoende gewaarborgd is? Waarom wacht de minister in het geval van innovatieve projecten, zoals het landgoed Twickel, op bijdragen van derden die reeds zijn toegezegd?

Ik kom te spreken over het tweede punt. Ik heb het nog steeds over de 40%. De vraag is namelijk of dat ook haalbaar is. Er is slechts matige belangstelling. Met name particulier natuurbeheer blijft ver achter bij de doelstelling. De kans is dan ook groot dat er elk jaar geld over blijft bij het onderdeel beheer. De vraag is vervolgens aan de minister hoe hij ervoor gaat zorgen dat dit geld wél in het desbetreffende jaar naar de realisatie van de EHS gaat, bijvoorbeeld door het doorsluizen van geld voor beheer naar verwerving en inrichting. Wordt dan de aankoop van bestaande natuur weer mogelijk?

De Partij van de Arbeid wil nog eens graag het belang benadrukken van robuuste verbindingen. De Partij van de Arbeid steunt de minister dan ook van harte, wanneer hij pleit voor deze robuuste verbindingen. Drie van deze verbindingen verdienen in ieder geval nog eens de speciale aandacht van de minister. Ik noem het Beekbergse bos bij Apeldoorn, het Renkums Beekdal en het Hof te Dieren.

Dit brengt mij bij het grote belang dat de Partij van de Arbeid hecht aan een integrale, interdepartementale aanpak om te komen tot duurzame oplossingen. Dieren heeft te maken met een groot knelpunt, nu de noordtak van de Betuwelijn wegvalt. Ik noem meer mobiliteit, aantasting van externe veiligheid en twee groeiende verkeersaders dwars door het hart en dwars door een nabijgelegen natuurgebied. Er is een prachtig integraal plan waarvan de gemeente en de provincie 50% van de kosten voor hun rekening willen nemen. Dat komt neer op 70 mln euro. Deze Kamer heeft zich al meermalen uitgesproken voor deze integrale aanpak. Zij heeft daar ook 70 mln voor vrij gemaakt voor de komende vijf jaar. Dit jaar staat er dan ook een vijfde deel van dat bedrag van 70 mln op de begroting van VROM. Het kabinet heeft nu echter gekozen voor een minder ambitieus plan, een alternatief dat geen integrale oplossing biedt voor alle knelpunten in dat gebied. De fractie van de PvdA verzoekt de minister dan ook, zich in het kabinet hard te maken voor een integrale aanpak met een robuuste verbinding tussen de Veluwe en de IJssel.

Tot slot. Ik richt mijn Kamerwerk op het leveren van een bijdrage aan de zorg voor onze habitat, zowel voor volkshuisvesting van hoge kwaliteit – habitat in termen van wonen, habitat voor mensen – als voor natuurbeheer van grote kwaliteit: habitat in termen van onze natuurlijke woonomgeving. Ik hoop dat ik met mijn bijdrage in deze Kamer een verschil kan maken voor een betere habitat voor iedereen, waar het heideblauwtje en het veenbesblauwtje vrolijk kunnen rondfladderen.

De **voorzitter**: De vlinder is nu ook in de Tweede Kamer ontpopt. Ik feliciteer u met uw mooie maidenspeech.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

□

De heer **Koopmans** (CDA): Mijnheer de voorzitter. Nederland – en ik heb zojuist gehoord de PvdA-fractie ook – is zich onvoldoende bewust van de crisis op het platteland. De spanning in West-Europa tussen de wensen en de eisen van de burger ten aanzien van voedsel en de bereidheid van de consument om ervoor te betalen is heftig. Tussen dierenactivisme en boerenarmoede aan de keukentafel zit een hele wereld. Het platteland, de veehouderij, de akkerbouw, de tuinbouw en alle mensen die erin werken, dreigen vermalen te worden door de onmacht, de onwil, de onkunde en misschien ook wel de onmogelijkheid om vraag en aanbod en de wensen en eisen duurzaam aan elkaar te koppelen. Duurzaamheid op het platteland is in de ogen van de CDA-fractie een heel ingewikkelde mix van sociaal en milieuverantwoord handelen en van haalbaarheid en betaalbaarheid.

Velen hebben als antwoord op deze problemen het begrip ''transitie'' naar voren gebracht. Het woord ''transitie'' heeft iets afstandelijks, iets beschouwelijks in zich. Is omvorming een goede vertaling? Verandering? Verandering waar naartoe? Naar een nog milieuvriendelijker productiewijze die duurder is dan bij de buren? Naar een meer biologische productie, die soms bij gebrek aan vraag de schappen uitrot? Is transitie een verplichte weg, afgebakend door rijksregelgeving en strengere normen? Of zou het een handboek kunnen zijn om maximaal te kunnen inspelen op het nieuwe gemeenschappelijke Europese landbouwbeleid? Met welke houdbaarheidsdatum is dat dan? Transitie van kwantiteit naar kwaliteit of als doelstelling voor cross compliance? En om het nog ingewikkelder te maken: welk kompas geeft de richting van de transitie nog aan, nu de WTO-onderhandelingen mislukt zijn? Of kun je zeggen dat transitie de beweging is van gezinsbedrijven naar agroproductieparken?

Op de agrarische bedrijven moeten de rekeningen worden betaald; die van vandaag, die van morgen en helaas in veel gevallen ook nog die van gisteren. Deze kille werkelijkheid veroorzaakte in de

afgelopen jaren een enorme sanering op het platteland. Sanering is in de ogen van de CDA-fractie zeker geen juiste vertaling van transitie! De leefbaarheid op het platteland is in het geding. Het wordt niet leeg op het platteland. De boerenhuizen blijven in trek. Het wordt er echter wel stil. Pijnlijk stil, voorzitter.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): De heer Koopmans formuleert wat transitie en duurzaamheid niet moet zijn of niet kan zijn. Wat is dan zijn perspectief voor omvorming, wetende dat de boerenachterban van de heer Koopmans ook geen brood koopt door alleen maar een meevoelen door ons met de armoede op het platteland?

De heer **Koopmans** (CDA): Ik kom er nog uitgebreid over te spreken, maar laat ik het in één term noemen: deregulering en terugtrekken door de overheid.

Voorzitter. De CDA-fractie gelooft in de agrarische sector. Zij weet ook dat deze sector met de kennisintensieve toeleverende industrie en dienstverlening, de toonaangevende verwerkende foodindustrie én de hele sierteeltketen van onmiskenbaar en onmisbaar nationaal belang is. De regering stelde in de troonrede daarom terecht: ''De regering spant zich in om ook de belangrijke agrarische sector een duurzaam en innovatief karakter te geven''.

Het CDA vertaalt transitie, of verandering, als een manier om ondernemers weer perspectief te geven. Transitie is in onze ogen een lijn waarlangs ondernemers weer de kans krijgen en grijpen om zich aan te passen aan de wispelturige eisen van de consument. En dat vereist ondernemerschap. Duurzame vergroting of aanpassing van het bedrijf, vergroening, verbreding of natuurbeheer zijn wegen die open liggen voor ondernemers. Het zijn keuzes die gemaakt kunnen worden. Mijn vraag is of de minister deze CDA-vertaling deelt.

De tweede lijn is dat transitie een overheid vereist die zelf omvormt, een overheid die een terugtrekkende beweging maakt. De beklemmende, verstikkende regelgeving heeft het ondernemerschap uit vele boerderijen en tuinbouwbedrijven ''geslagen''. Al meer dan vijftien jaar roept de overheid dat zij minder regels wil. In de nota Ruimte moet de mogelijkheid tot aanpassing van bedrijven ruim baan krijgen. Vergroting, verbreding en aanpassing moeten slechts lokaal getoetst worden zonder Haagse regeldrift. Maar ook sanering, rood voor groen en rood voor rood vergen een afstandelijke of soms zelfs een stimulerende rijksoverheid.

Wij willen in deze kabinetsperiode de voortwoekerende schimmel van de regeldrift echt bestrijden. Wij zijn wat dat betreft blij met het betreffende kopje in het regeerakkoord. Kan de minister aangeven, misschien wat minder vaag dan in de begroting, welke middelen, welke dosering en welke bestrijdingswijze hij wil inzetten tegen deze vergiftigende schimmel? Ruimte geven aan het ondernemerschap om zich duurzaam te schikken naar de wisselende wens van de consument vraagt om een overheid, een rijksoverheid, die haar plek kent. De CDA-fractie ziet daarom niets in de voorgestelde nationale leefomgevingsplannen – een nieuwe term die wij in de begroting tegenkwamen – noch in nationale prioriteiten voor de reconstructie, noch in detailbemoeienis met allerlei lokale plannen door regiodirecties van LNV. Transitie is voor het Rijk: terugtrekken!

De heer **Waalkens** (PvdA): U verzet zich tegen een overheid die kaderstellend is met betrekking tot de reconstructie? In de Kaderwet Reconstructie zijn echter heel nadrukkelijk lokale en regionale opdrachten in te vullen, met een toetsing aan de rijkskaders. U verzet zich tegen de inrichting van de Reconstructiewet?

De heer **Koopmans** (CDA): Nee, want de Reconstructiewet geeft reconstructiecommissies en provincies een eigenstandige verantwoordelijkheid om reconstructieplannen te maken.

De heer **Waalkens** (PvdA): Binnen de door het Rijk gestelde kaders! Door het Rijk is daar uiteindelijk – ik reken nog even in guldens – 1,2 mld voor gereserveerd, over de hele looptijd van de reconstructie. Bent u nu bezig om een terugtrekkende beweging te maken?

De heer **Koopmans** (CDA): Nee, maar wel om mij te verzetten tegen de lijn die u zonet neerzette, namelijk om hier te bepalen en te besluiten dat en hoe er in het hele land agroproductieparken moeten worden ingericht.

De heer **Waalkens** (PvdA): U ontkent toch niet dat in de Reconstructiewet landbouwontwikkelingsgebieden, verwevingsgebieden en extensiveringsgebieden zijn opgenomen en wel als opdracht om dit in de regio te benoemen?

De heer **Koopmans** (CDA): Ja, maar dat ontslaat ons niet van de verplichting om afstand te houden bij de verdere invulling van die reconstructieplannen.

De heer **Van den Brink** (LPF): Kunt u mij in één zin uitleggen wat de CDA-fractie verstaat onder duurzaam produceren?

De heer **Koopmans** (CDA): Duurzaam produceren is rekening houden met sociale en economische factoren en met milieufactoren, haalbaar en betaalbaar. Ik heb het zo-even al in één zin gezegd.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Het is mij duidelijk; de heer Koopmans is er klip en klaar over. Hij kiest voor een neoconservatieve lijn: get the government out!

De heer **Koopmans** (CDA): Kunt u dat even vertalen?

De **voorzitter**: Nee, vertaalt u het maar niet en stelt u een korte vraag.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Mijn vraag is of de heer Koopmans, onder het mom van een vereenvoudiging van regelgeving, in feite bezig is, zowel wat betreft het afgelopen jaar als ook wat betreft de volgende jaren, met een verlaging van de normen voor dierenwelzijn en milieu.

De heer **Koopmans** (CDA): Wijziging van regelgeving kan op een moment inhouden versimpeling, vereenvoudiging of een terugtrekkende beweging; het kan op een moment inhouden dat je je wat beter houdt aan Europese regels en soms kan het inhouden dat regels versoepeld worden. Daarin is geen algemene trend neer te zetten.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): In feite heeft u daarmee als CDA-fractie toch een remmende werking op het gewenste ecologi-

sche moderniseringsproces in land- en tuinbouw?

De heer **Koopmans** (CDA): Heeft u wel eens aan die keukentafels gezeten, mijnheer Van den Brand? U gebruikt heel mooie woorden maar de rekeningen moeten wel betaald worden!

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Ik kom even vaak aan die keukentafels als u, dus laten wij daarover niet strijden.

De heer **Koopmans** (CDA): Laten wij dan uitgaan van de cijfers van het LEI van de afgelopen jaren.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Ik heb al gezegd dat het ook uw verantwoordelijkheid is om een land- en tuinbouw neer te zetten dat over tien jaar ook nog meekan. Ik hoor u niet spreken over het op de korte termijn inleveren met het oog op het duurzaam investeren in de langere termijn.

De heer **Koopmans** (CDA): Wat ik voorstel, is een antwoord op tien jaar verstikkende regelgeving. Het is juist een langetermijnvisie.

De heer **Waalkens** (PvdA): Het CDA pleit dus voor een terugtrekkende overheid en minder regelgeving? Erkent het CDA dat dit een vergroving van het beleid betekent en dat het een groot verschil uitmaakt of iemand aan de ene kant van de sloot staat of aan de andere kant? Onderkent u dat vergroving van beleid een onrechtvaardigheidsgevoel met zich kan dragen, mijnheer Koopmans?

De heer **Koopmans**: Ja, dat is inderdaad mogelijk.

Transitie betekent dus terugtrekken voor het Rijk. Het ammoniakbeleid, het stankbeleid, de Natuurbeschermingswet en de vogel- en habitatrichtlijn zijn en blijven, ook met de voorstellen die het kabinet onlangs bij de herijking heeft gedaan, een op de werkvloer moeilijk ontwarbare kluwen wol, waarvan de Raad van State noodgedwongen weer een geitenwollen sok zal breien. Wij vragen om échte daden in lijn met het Hoofdlijnenakkoord. Wij vragen niet direct om versoepeling maar om snelle vereenvoudiging. Volgens het RIVM haalt de agrarische sector op het punt van de verzuring de generieke Europese doelstellingen. Het kan dus!

Het andere slot voor het platteland is de Wet veehouderij en stank. De herijking ligt voor en in plaats van naar één systeem te gaan, gaan wij volgens de brief van staatssecretaris Van Geel en minister Dekker naar drie stanksystemen. Is de minister het met ons eens dat afschaffing van of het komen tot één stankwet een veel betere oplossing is?

De heer **Oplaat** (VVD): Als de minister ''nee'' zegt tegen afschaffing van de stankwet, komt u dan met een motie of amendement, mijnheer Koopmans? Als dat zo is, zeg ik u nu vast mijn handtekening toe!

De heer **Koopmans** (CDA): Onze lijn is één of geen stankwet. Eén stankwet voor heel Nederland zonder die cumulatie. De fout die mevrouw Vos per amendement in de wet gebracht heeft, moet gerepareerd worden.

De heer **Oplaat** (VVD): Als de minister zegt dat hij dat niet doet, hoe hard is dan uw opmerking?

De heer **Koopmans** (CDA): Hard.

De heer **Oplaat** (VVD): Dan krijgt u mijn handtekening.

De heer **Van den Brink** (LPF): Mijnheer Koopmans, u heeft geen antwoord gegeven op de vraag of u dan met een motie komt.

De heer **Koopmans** (CDA): Als nog een paar mensen die vraag stellen, is er al een meerderheid, dus het gaat prima.

De heer **Van den Brink** (LPF): U heeft nog niet geantwoord.

De heer **Koopmans** (CDA): Daar komen wij dan mee.

De vertaling van de voorstellen van de mid-term review van de EU naar Nederlands beleid moet gericht zijn op het vergroten van perspectief, het bevorderen van innovatie en op verduurzaming en mag geen nieuwe administratieve lastenverzwaring met zich brengen. Dat is voor ons een heel belangrijke voorwaarde. Kan de minister zich daarin vinden? Nu wordt de mogelijkheid geboden om maximaal 10 % van de subsidies die nu zijn neergezet bij de ontkoppeling van productsteun naar inkomenssteun en 30% in de vorm van de nationale zuivelenveloppe af te romen van de inkomenspremies. Is de minister het met ons eens dat dit geld rechtstreeks naar de boeren moet gaan – boerengeld bij de boeren laten – en dat dit niet moet worden afgeroomd?

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Mijnheer Koopmans, komt u nog wel eens in Brussel? Ik heb u over de nitraatkwestie vanuit Den Haag stevig horen fulmineren in de richting van Brussel. U bent nu weer bezig om vanuit Den Haag te bedenken wat Brussel zou moeten doen. Is het voor de Nederlandse landbouw en voor de gezinnen waarover u zich zo druk maakt, niet veel belangrijker om eens andersom te redeneren. Wat vindt Brussel van Den Haag?

De heer **Koopmans** (CDA): De mid-term review geeft ons de keuzemogelijk om al dan niet af te romen. Wij vinden dat wij niet moeten afromen. Wij komen niet aan de middelen voor modulatie.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Dus ook hier moeten wij constateren dat het CDA de verdere modernisering van de landbouw in Europa remt.

De heer **Koopmans** (CDA): Die conclusie mag u trekken, maar dat is zeker niet onze conclusie. Ik ben ervan overtuigd dat die aan de keukentafel ook niet wordt getrokken. Het is boerengeld, waarover u al te gemakkelijk kreten slaakt.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Het is geen boerengeld, het is belastinggeld.

De **voorzitter**: U hoeft niet overal op te reageren.

De heer **Koopmans** (CDA): De keuze van de minister om zich terug te trekken bij de destructie en daarop fors te bezuinigen, lijkt logisch. Lijkt! Als het Rijk in de regelgeving de touwtjes in handen wil houden, dan hoor je als overheid ook de beurs te trekken, via welke subsidiëring of consumentenheffing dan ook. De minister heeft in zijn brief over de consumentenheffing veel argumenten genoemd waarom verschillende varianten niet konden. In het interview in Trouw zegt de minister

dat hij in Europees verband, omdat daar ook een aantal bewegingen aan de gang zijn, zich wil inzetten voor een consumentenheffing. Ik krijg daar graag nog een nadere specificering van.

Destructie is een enorme kostenpost geworden. Het gebruik van diermeel – ik heb het dan niet over dat van rundvee of van schapen – lijkt uit wetenschappelijk oogpunt geen belemmeringen meer met zich mee te brengen. Onder condities binnen de onlangs aangenomen Europese Verordening mag hierover weer gesproken worden. Ik denk dat dat ook goed is. Ik hoor van de minister graag een visie op hoe wij daar in de toekomst mee om zouden moeten gaan. Een omgang met dierenmeel die wat minder spastisch is, kan wellicht een lastenverlichting in relatie met die destructie met zich meebrengen.

De visie van de minister op de intensieve veehouderij is nog volop in ontwikkeling en komt nog ter discussie, maar ook hier valt de lijn van loslaten te bespeuren. Dat is prima. Dit kan worden vertaald naar de welzijnsregelgeving en de nadere invulling van het Diergezondheidsfonds. Het CDA denkt dat de dierenwelzijneisen niet in detail in het parlement horen te worden besproken, maar dat die een debat vergen tussen producent en consument binnen de Europees vastgestelde normen. Deelt de minister dat dit een logisch vervolg is op zijn interview in Trouw? Dierenwelzijneisen kunnen door het productschap vastgesteld worden. Het productschap zou wel gek zijn om daarover niet een intensief debat te hebben met consumentenorganisaties en met de dierenbescherming.

In dit verband vragen wij uw aandacht voor de akker- en tuinbouw. Onder meer zaadveredelingsbedrijven kunnen nu niet gebruik maken van de WBSO-regeling, zoals ondergebracht bij EZ.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Ik wil even opmerken dat ook hier, als het gaat om dierenwelzijn, de heer Koopmans van het CDA zegt: get the gouvernement out. Laat de Nederlandse burger goed beseffen waar het CDA voor staat.

De **voorzitter**: Ik sta dit soort opmerkingen niet toe. Ik sta u ook niet toe om hierop te reageren, mijnheer Koopmans. Interrupties zijn bedoeld om een korte vraag te stellen aan een spreker. Als u de behoefte heeft om uw eigen mening te geven over welke andere fractie dan ook, kunt u daar uw eigen spreektijd voor gebruiken. Ik tel dan ook een halve minuut bij uw eigen spreektijd op.

De heer **Koopmans** (CDA): Wil de minister zich ervoor inspannen, samen met zijn collega van EZ, dat hierin verandering komt? Daarnaast komen de tien glastuinbouwlocaties traag in ontwikkeling. Kan de minister nog iets scherper formuleren hoe hij bestaande bedrijven, ook buiten de prioritaire gebieden om, meer ruimte wil bieden, zoals gemeld in de begroting?

De CDA-fractie begrijpt het NAJK in hun teleurstelling over de uitvoering van het amendement, ingediend bij de vorige begroting 2003, inzake bevordering van de bedrijfsovername van de heer Van der Vlies c.s. We roepen de minister op om met een voorstel te komen om rentesubsidie te geven voor bedrijfsinvesteringen na bedrijfsovername en zijn bereid om daarvoor middelen te reserveren, misschien uit ''vitaal platteland''. Ook Brussel zou dit kunnen cofinancieren. Het Borgstellingsfonds kan volgens ons ook een grotere en structurele rol spelen als de criteria om ervan gebruik te maken worden uitgebreid. Nu kunnen alleen levensvatbare bedrijven, die onvoldoende zekerheid hebben, een beroep doen op het Borgstellingsfonds. Misschien is het goed, iedereen daartoe de gelegenheid te geven die een bedrijfsovername doet. Bij extra zekerheid krijg je een lagere rente en zo help je iedereen die erbij betrokken is.

Het agrarisch onderwijs moet een belangrijke rol blijven spelen bij de innovatie van de agrarische sector. Een jaarlijkse beleidsbrief waarin wordt ingegaan op de mogelijkheden om het innovatiebeleid van het kabinet-Balkenende daaraan te koppelen, zou een belangrijke rol kunnen vervullen in het wat meer op de kaart zetten van het agrarisch onderwijs.

De 700 mln en de deregulering moeten in onze ogen een forse investeringsimpuls geven aan een duurzamer en leefbaarder platteland waarin boeren en tuinders een plek krijgen die hun niet alleen van oudsher toekomt, maar die gezien de aankleding van het platteland in de toekomst naar onze mening bijzonder noodzakelijk is. De aankomende stilte op het platteland moet daarmee doorbroken worden.

Voorzitter. Ik heb namens de CDA-fractie nog een notitie met heel veel ideeën en opmerkingen over de vermindering van administratieve lasten. Ik zou die graag via u aan de minister geven met het verzoek, daarop te reageren.

De **voorzitter**: Ik geef u daartoe de gelegenheid.

De heer **Van der Ham** (D66): De heer Koopmans sprak over een vitaal platteland en het belang van boeren om een boterham te kunnen verdienen. Ik ben het daarmee eens. Hij zei ook dat saneren een woord is dat in het woordenboek van het CDA niet voorkomt. Meent hij dat los van het feit dat er ruimte moet zijn voor boeren en dat zij een goede boterham moeten kunnen verdienen er over tien jaar nog net zoveel boeren zijn als nu? Is saneren, het verminderen van het aantal boeren, hoe pijnlijk dat soms ook is, eigenlijk niet noodzakelijk?

De heer **Koopmans** (CDA): Saneren is geen goede vertaling van transitie. Dat in de afgelopen tientallen jaren altijd 2% van het aantal ondernemers de keuze heeft gemaakt om te stoppen, is een natuurlijke keuze. Wat er nu gebeurt, namelijk dat 5, 6, 7 of 8% van hen de keuze maakt om te stoppen, is een buitengewoon slechte ontwikkeling op het platteland als dat nog vijf jaar doorgaat.

De heer **Van der Ham** (D66): Er is een aantal onnatuurlijke processen in de landbouw, waaronder de subsidies uit Brussel. Die worden gereduceerd. Je zou kunnen zeggen dat de situatie de afgelopen twintig jaar onnatuurlijk was en dat die nu wat natuurlijker wordt, omdat je een versnelling ziet in het aantal boeren dat stopt met hun werkzaamheden. Dat staat los van het feit dat ik met u van mening ben dat de boeren die wij nodig hebben en die een goede bijdrage leveren aan een vitaal platteland een goede boterham moeten kunnen verdienen.

De heer **Koopmans** (CDA): Ik ben het met u eens. Heel veel zaken hebben echter te maken met

regelgeving en ontmoediging waardoor het ondernemerschap uit de boerderijen en tuindersbedrijven wordt gehaald. Er worden keuzes gemaakt die als wij hier verstandig ons werk deden, niet gemaakt zouden worden.

□

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Voorzitter. Wij zijn verheugd dat deze minister voor de komende kabinetsperiode met een stevig bedrag voor beleidsintensivering komt, zelfs in deze tijden van budgettaire krapte. Dat is een positief punt.

Uitgangspunt zoals vermeld in het Hoofdlijnenakkoord is een leefbaar platteland en een vitale, duurzame agrarische sector. De extra middelen zijn bestemd voor natuurbeheer, agrarisch en particulier, de EHS en de reconstructie. Daarbij gelden voor de EHS en de reconstructie dat de financiën moeten passen bij de gestelde ambities, maar wij kennen die ambities nog niet allemaal, bijvoorbeeld voor de reconstructie. Daarom kunnen onzes inziens alle middelen nog niet definitief en exact voor de komende jaren in hokjes worden verdeeld.

Bij plattelandsontwikkeling en natuurbeleid zijn voor ons de volgende vier punten belangrijk.

In de eerste plaats noem ik voldoende ruimte voor agrarisch en particulier natuurbeheer. Ons uitgangspunt is: beheer daar waar het kan op basis van kwaliteitsdoelstellingen. Daarbij brengen wij onze wens van de Algemene beheerswet nog eens duidelijk naar voren. Langjarige zekerheid met betrekking tot natuurkwaliteit, maar ook met betrekking tot vergoeding is dan ook een zekerheid die gewaarborgd moet worden. Hoever is de minister met dit proces gevorderd? Verder vragen wij om een flinke voortgang in de revisie van het Programma beheer, waarover wij vorige week hebben gesproken. De boeren moeten beheerder zijn met een goede vergoeding en niet boekhouder met heel veel kosten.

In de tweede plaats noem ik het doorbreken van de aankoopstop van gronden voor de realisatie van de ecologische hoofdstructuur. Dat de aankoopstop van tafel is, vinden wij positief. De CDA-fractie is immers van mening dat daar waar dat uit ecologische effectiviteit nodig is, moet worden overgegaan tot de aankoop van de gronden. De overheid moet hierin een betrouwbare partner zijn. Ik vind dat bij de realisatie van de EHS prioriteit moet worden gegeven aan de uitvoering van de oorspronkelijke afspraken. Dit betekent dus dat er geen prioriteit wordt gegeven aan de robuuste verbindingszones van 27.000 ha. Dit is in lijn met het al langer bekende CDA-standpunt. Ook de provincies hebben problemen met de situering en de afbakening van de robuuste verbindingszones. De nota Ruimte en de geplande evaluatie in het jaar 2007 kunnen nieuwe afwegingsmomenten zijn.

Mevrouw **Kruijsen** (PvdA): Het CDA-voorstel om niet de aandacht te leggen op de robuuste verbindingen roept bij mij grote vragen op. Wat betekent dan nog het streven naar een ecologische hoofdstructuur waarvoor de robuuste verbindingen juist essentieel zijn?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Wij moeten eerst kijken of wij voldoende geld hebben voor de EHS. Daarnaast wijs ik op de natuurdoeltypekaarten waarover u ook heeft gesproken. De praktijk in ons land is dat met name de agrarische sector door het beheer vaak in negatieve zin is afgerekend. Kijkt u bijvoorbeeld naar de ammoniakreductieplankaarten. Wat zei een boer als er ergens een houtwal was: weg met dat ding, weg met dat vlinderbosje, omdat dit een belemmering vormde voor zijn milieuvergunning.

Ik ben niet voor niets begonnen met de opmerking dat zekerheid moet worden geboden op basis van de Algemene beheerswet doel en middelen. Daarmee bereik je meer dan tot nu toe mogelijk was. Die robuuste verbindingen hoeven wij niet te bedenken; die zijn al lang bedacht. Kijk naar de Friese Wouden of het Mergelland of Noordoost-Twente: dit zijn allemaal robuuste verbindingszones. Die hoeven wij niet te bedenken, dat hebben de boeren al eeuwenlang gedaan.

Het op gang brengen van de reconstructie is mijn derde punt en dit is een belangrijk punt. Wij zien hierbij wel dilemma's opdoemen. Kunnen de middelen al worden verdeeld, terwijl er nog maar een plan beschikbaar is? Ik denk dan met name aan Limburg. Hoe verhoudt dit zich tot onze inzet om ambities en middelen op elkaar af te stemmen? Ik hoor hierop graag de reactie van de minister.

Hierbij speelt ook de vraag een rol in hoeverre de koopmansgelden worden ingezet, bijvoorbeeld in de niet-reconstructieprovincies. Wij lezen dat er een ombuiging is bereikt van 40 mln euro en dat een deel van de overgebleven middelen zal worden ingezet voor het mestbeleid. Wat blijft er dan nog over voor de intensivering van de melkveehouderij? Ik denk dan in het bijzonder aan Friesland.

De CDA-fractie zou het liefst zien dat de middelen integraal beschikbaar komen in lijn met het nog nader in te vullen investeringsbudget landelijk gebied. Wij staan nu immers voor het op gang brengen van bewegingen, uitvoering en ontwikkeling.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik wil nog even terugkomen op de robuuste verbindingen. Mevrouw Schreijer stelt terecht dat boeren altijd hebben gezorgd voor de robuuste verbindingen en voor het landschap. Ik zeg met nadruk: hebben gezorgd. Deelt zij mijn mening dat al die natuurlijke landschapselementen en de robuuste verbindingen die er waren zoals het hakhout en de houtwallen, in de afgelopen decennia onder invloed van de intensieve landbouw verdwijnen? Is zij het ermee eens dat wij ons hiervoor in de Kamer of anders de minister voor ons, intensief moeten inzetten?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Die mening deel ik niet. Wat is de praktijk van de dag? Die heeft niets te maken met intensief of extensief. De laatste jaren hebben wij wet- en regelgeving vastgesteld die een negatieve uitwerking had op het behoud van bepaalde zaken door boeren. Ik wees zo-even al op de natuurdoeltypekaart. Ik weet dat op heel wat plekken de ijsvogel en meer waardevolle natuur voorkomt. Boeren vragen zich af welke gevolgen de inventarisatie zal hebben. Zal deze een belemmering van de bedrijven tot gevolg hebben of zal deze leiden tot een aai over de bol, zoals in het verleden ook gebeurd is? Nu vormt deze een belemmering bij de milieuaanvraag en dat mag niet het geval zijn. Het mooie kan zeer zeker behouden worden.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Mevrouw Schreijer-Pierik leeft toch in hetzelfde land als ik? Ik zie alleen een achteruitgang van de natuurwaarden op het platteland. Ik ben daarvan geen voorstander en de boeren ook niet. Juist omdat een houtwal of een heg op dit moment nauwelijks wat oplevert en de subsidiëring niet klopt – ''groene diensten'' is eigenlijk een afgezwakte versie van hetgeen voorlag – hebben wij te maken met een achteruitgang in groene verbindingen op het platteland. U deelt toch mijn mening dat wij daar wat aan moeten doen?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Daarom ben ik begonnen met de Algemene beheerswet. Op het punt van groene diensten menen wij dat het gaat om een dienstplicht met geld in plaats van zonder geld.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Mevrouw Schreijer stelt in feite de verdeling van de middelen, het bedrag van 700 mln euro voor natuur en reconstructie, ter discussie. Ik lees graag twee zinnen uit het Hoofdlijnenakkoord over de EHS voor: ''Realisatie van de doelstellingen van de ecologische hoofdstructuur in 2018 acht het kabinet van vitaal belang.'' Over de reconstructie is opgenomen: ''De ambities en wensen ten aanzien van de reconstructieplannen moeten in evenwicht worden gebracht met de financiële middelen;''. In het Hoofdlijnenakkoord staat dus dat EHS een hard doel is waar niet aan gemorreld mag worden; ten aanzien van reconstructie moet de tering naar de nering worden gezet. In feite zet mevrouw Schreijer deze hard geformuleerde doelstellingen uit het Hoofdlijnenakkoord overboord.

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Ik zet die beslist niet overboord. Ik sta daar volledig achter. Ik sta echter ook achter de realiteit van de huidige gang van zaken.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Ik heb toch goed verstaan dat u vraagtekens wilt zetten bij de verdeling van de middelen?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Dat hebt u goed verstaan. U hebt echter ook mijn vraag aan de minister gehoord. Ik wacht het antwoord daarop af. Ik spreek niet het tegenovergestelde uit. Ik stel graag een punt in uw richting aan de orde. Tussen het begin van de reconstructie en nu zit een groot verschil. Een jaar geleden is men vanuit de basis begonnen. Wij moeten ervoor zorgen dat wij in de toekomst boeren overhouden. Wij moeten werken aan een leefbaar dynamisch platteland met niet alleen boeren, maar ook met natuur en recreatie. Ik kom daar straks op terug.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Die doelstelling delen wij compleet.

De heer **Waalkens** (PvdA): Mevrouw Schreijer doet een beroep op de koopmansgelden. Ik hoor graag haar visie op de koopmansgelden in de LNV-begroting en de VROM-begroting. Volgens mij zijn die bijna geheel verdwenen. Tot mijn stomme verbazing is daarvoor slechts een heel klein budget gereserveerd. Mevrouw Schreijer doet daarop een Bourgondisch beroep. Ik meen dat die twee punten niet met elkaar te rijmen zijn.

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Ik heb uiteindelijk netjes verwoord wat u nu ook zegt. Ik heb duidelijk gezegd dat wij gelezen hebben dat 40 mln euro omgebogen is. Ik heb ook gevraagd wat overblijft voor de extensieve melkveehouderij. Die vraag is gelijk aan hetgeen u aan mij vraagt. Ik wacht het antwoord van de minister af.

Ik kom op mijn volgende punt, namelijk het flexibel inzetten van de financiële middelen om werk met werk te kunnen maken. De drie genoemde punten natuurbeheer, EHS en reconstructie zijn geen losstaande onderdelen, maar moeten elkaar versterken. Voor mijn fractie betekent dit het hanteren van de verdeling tussen beheer en aankoop van 40/60 als richtsnoer in plaats van als vaste grens; het gaat om het doel. Verder betekent dit het zo goed en snel mogelijk inzetten van de bestaande ruilgronden door DLG en de provincies. Ten slotte is het optimaal benutten van het instrument ''landinrichting en kavelruil'' van belang. Een deel van deze middelen die door temporisering niet of nog niet ingezet worden voor robuuste verbindingszones, zou in overleg met provincies gebruikt kunnen worden voor het vlot trekken van het instrument ''landinrichting en kavelruil''. Door landinrichting te gebruiken als smeermiddel kan versnelling van de realisatie van de EHS en de reconstructie optreden. Dit kan ook gebeuren in Zeeland, Groningen en Friesland. Is de minister bereid hierover mee te denken mocht deze wens bij de provincies leven?

In de begroting lezen wij over een temporisering van de Randstadgroenstructuur, groen in en om de stad. Mijn collega van de PvdA-fractie heeft hierover eveneens gesproken. Hierdoor dreigen kansen verloren te gaan. Hoe kunnen PPS-constructies helpen en, indien gewenst door provincies, zo mogelijk ook de inzet van middelen die gereserveerd zijn voor robuuste verbindingszones?

Met betrekking tot het thema flora en fauna spreken wij onze waardering uit over de totstandkoming van het beleidskader faunabeheer. Ik heb zelf gevraagd om dit beleidskader. Er is veel inspanning geleverd om te komen tot oplossingen met een breed draagvlak. Wat komt er echter precies uit? Wanneer gaat het beleidskader in? Daarover schijnt nogal wat onduidelijkheid te bestaan. Daarnaast vraag ik de minister de eerder door mij ingediende moties uit te voeren, zodat bijvoorbeeld de vos toch op de landelijke vrijstellingslijst kan worden geplaatst. Ik vraag de minister met een goede onderbouwing te komen. Deelt de minister deze inzet?

Met een bijdrage van 9% aan ons bruto nationaal product (BNP) verdient de toeristische recreatieve sector ruime aandacht. De bestedingen van het inkomend toerisme bedragen 8,2 mld euro, terwijl de bestedingen van het binnenlands toerisme en de dagrecreatie bijna 12 mld euro bedragen. Voor mijn fractie betekent aandacht opname van de bestaande ruimteclaim voor recreatie in de nota Ruimte en een integrale beleidsvisie in de nota Vitaal platteland. Ook moeten de belemmeringen die de sector ondervindt van de natuurwetgeving, aangepakt worden. Dit geldt voor alle sectoren in dit land. Overigens vinden wij dat gemeenten en provincies moeten oordelen op basis van bestaande, vastgestelde wetgeving in brede zin. Nu loopt men bij heel wat aanvragen voor milieuvergunningen al vooruit op toekomstige wetgeving. Een gematigde ontwikkeling binnen

randvoorwaarden van natuur en milieu moet echt mogelijk blijven. Deelt de minister deze visie? Kan hij een toelichting geven op de voorgenomen intrekking van de Wet openluchtrecreatie en vooral de daaraan voorafgaande overgangsperiode? Wij hebben weliswaar een korte brief gekregen, maar ik wil graag weten wat de minister in de tussentijd gaat doen. Tot slot vraag ik aandacht voor soortenbeleid. Kan de minister al antwoorden op de vragen inzake de CBS-statistieken natuur?

De CDA-fractie wil een vitale en duurzame agrarische sector en een leefbaar platteland waarbij de rijksoverheid de randvoorwaarden stelt en ruimte geeft aan plattelandsontwikkeling. Ik moet echter zeggen dat er heel vaak sociale ontwrichting plaatsvindt op het platteland. De heer Koopmans heeft al naar voren gebracht dat de stankrichtlijn van tafel moet. Ik sprak gisteren met mevrouw Poppe van wie ik een brief aan de minister wil overhandigen. Zij is een boerin uit Zeeland die duidelijk bezig is met verbreding, maar zij zit nu al voor de 28ste keer bij de Raad van State. Het grootste probleem is dat de ene wet de andere wet overruled waardoor de boer en boerin aan de keukentafel niet meer weten hoe zij verder moeten. Sociale ontwrichting door burenruzies komt veelvuldig voor.

De **voorzitter**: De brief wordt nu aan de minister overhandigd.

De heer **Van den Brink** (LPF): Ik heb nog een vraag over aankoop en beheer. Vorig jaar hebt u een motie ondertekend waarin u stelde dat er zo min mogelijk van het budget moet worden gebruikt voor aankoop en zoveel mogelijk voor beheer. Komt ''zo min mogelijk'' bij de CDA-fractie toch neer op 60% van het budget?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Wij hebben duidelijk gezegd: laten wij kijken hoe het uitkomt. De verdeling 60/40 is voor ons niet keihard. Sommigen hebben kritiek op die 40%, maar de doelstelling agrarisch en particulier natuurbeheer is voor ons belangrijk en daarop willen wij volledig inzetten. Ik hoor echter graag het antwoord van de minister.

De heer **Van den Brink** (LPF): Aan welk minimumpercentage denkt uw fractie?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Ik noem geen getal; ik wacht het antwoord van de minister af. Wij zijn hierin flexibel en wij staan duidelijk achter het standpunt dat agrarisch particulier natuurbeheer een heel belangrijke factor is.

De heer **Oplaat** (VVD): Ik ben even in lichte verwarring. De heer Koopmans pleitte in het kader van de stankwetgeving voor het principe één of geen. U zegt dat dit van tafel moet. Als ik moet kiezen waar mijn fractie haar handtekening onder zet, geef ik hem aan u. Wie van u beiden heeft gelijk?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): U begrijpt heel goed wat ik zojuist naar voren heb gebracht, maar uiteindelijk zeg ik hetzelfde als de heer Koopmans. Wij wachten het antwoord van de minister af.

De heer **Oplaat** (VVD): U zegt dus niet dat een en ander nu van tafel moet? U zegt dus: één of geen?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Dat in ieder geval. Het is een belangrijk punt dat het platteland van het slot gaat.

De heer **Oplaat** (VVD): Dat is geen antwoord op mijn vraag. Uw collega zei: één of geen. U zei: van tafel. Wie moet ik van uw fractie nu geloven?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Met ''van tafel'' heb ik precies bedoeld wat de heer Koopmans naar voren heeft gebracht. Volgens mij hebt u dat heel goed gehoord.

De heer **Oplaat** (VVD): De heer Koopmans heeft duidelijk gezegd: één of geen. Ik heb gevraagd hoe hard dat standpunt is en daarop heeft hij geantwoord: hard!

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Daar voeg ik aan toe: heel hard!

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik heb collega Koopmans horen zeggen dat hij bij de financiering van het platteland de modulatiegelden niet wil inzetten. U hebt warme woorden gesproken over de ontwikkeling van een vitaal platteland. Ik vind het wat ongerijmd dat de bedragen die binnenkomen via modulatie, weer in het platteland geïnvesteerd zouden moeten worden. In hoeverre deelt u die gedachte?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Het zal u duidelijk zijn dat binnen mijn fractie dezelfde gedachte leeft.

De heer **Waalkens** (PvdA): In de Kamer bestaat daarover wat twijfel.

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Ik wacht het antwoord van de minister af, maar ik sta volledig achter het voorstel van de heer Koopmans betreffende de product- en inkomensondersteuning. In de toekomst zullen wij over dit onderwerp nog in brede zin met elkaar moeten spreken.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik wil graag nu al uw opvatting horen over de financiering van het platteland.

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Ik wacht af hoe de minister reageert op het voorstel van de heer Koopmans. Wat ons betreft is de leefbaarheid van het platteland een belangrijk gegeven, waarvoor middelen beschikbaar moeten komen. Anders zullen wij bezien hoe wij verder hiermee omgaan.

De heer **Waalkens** (PvdA): U sluit dus niet uit dat gemoduleerde bedragen en budgetten opnieuw worden geïnvesteerd in plattelandsactiviteiten?

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Er moeten financiële middelen beschikbaar komen voor groene en blauwe diensten. Daar sta ik achter.

□

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Voorzitter. Ik feliciteer mevrouw Kruijsen met haar maidenspeech. Ik concludeer dat hiermee de biodiversiteit in de Kamer in elk geval is toegenomen.

De crisis in de landbouw is nog niet gekenterd. Niet alleen blijft een niet aflatende stroom boeren de sector verlaten, maar door de gevolgen van de intensieve, op export gerichte landbouw wordt de landbouw als sector in toenemende mate geïsoleerd van de samenleving. Ik wijs op de impact op het milieu, de gevolgen van de Nederlandse export en import op de ontwikkelingslanden en de dierziekten, die de samenleving keer op keer weer opschrikken. De huidige minister doet er veel aan om de positie van de Nederlandse landbouw te

verbeteren. Zijn pogingen daartoe kunnen rekenen op de steun van mijn fractie, maar hij wordt aan handen en voeten gebonden door de liberalisering van de handel in landbouwproducten. Niet alleen boeren in Nederland gaan gebukt onder de crisis in de landbouw. In ontwikkelingslanden, waar gemiddeld acht van de tien mensen direct afhankelijk zijn van de landbouw, moeten hele volksstammen leven met de gevolgen van het landbouwbeleid van de rijke landen. De intensieve landbouw in Nederland gebruikt namelijk vier maal de oppervlakte van Nederland om zichzelf te onderhouden. Wij halen primaire producten naar Nederland, voeren deze aan onze landbouwhuisdieren, exporteren het grootste gedeelte van het voedsel en blijven zitten met de mest. Terwijl Nederland miljoenen tonnen voeder uit de ontwikkelingslanden importeert om zijn vee vet te mesten en te exporteren, gaan in arme landen meer dan 800 mln mensen dagelijks met honger naar bed. Dit vormt een contrast met de agroproductieparken waarover de heer Waalkens het heeft.

Het produceren van veevoeder gaat gepaard met een enorme impact op de ecosystemen van de ontwikkelingslanden, en ik zou van de minister daarover kengetallen willen vernemen. Kan de minister een beeld geven van de gevolgen van de import van primaire landbouwproducten op de voedselproblematiek en het milieu in de regio's van ontwikkelingslanden? Welke exportondersteuning bestaat er in de vorm van exportsubsidies of exportkredieten voor Nederlandse ondernemers in de agrarische sector? Wat dragen deze bij aan de export van landbouwproducten naar ontwikkelingslanden? Wat zijn de gevolgen van deze export op de inkomenspositie van boeren in deze landen?

Het lijkt er sterk op dat het streven van de Nederlandse regering niet haalbaar is om voor de biologische landbouw in 2010 een aandeel van 10% van het totale landbouwareaal te behalen. Ik zou daar net als collega Waalkens graag een plan van aanpak voor willen zien. Het zou toch jammer zijn als een van de weinige zeer concrete duurzaamheidsdoelen die de regering zichzelf heeft gesteld, niet gehaald zou worden.

Sprekend met ondernemers in de consumentenmarkt wordt het probleem duidelijk. Enerzijds wordt het biologische product als te duur ervaren en anderzijds is het product simpelweg nog niet bekend genoeg. De prijs van het product is dusdanig dat mensen met een niet al te goed gevulde portemonnee geen keuze te maken hebben tussen biologisch en niet-biologisch. Daar zullen wij naar moeten kijken. De poging om de biologische productie te ondersteunen, is in het verleden vele malen stukgelopen op Europese regelgeving. Toch bieden de hervormingen in het Europese landbouwbeleid mogelijkheden voor het ondersteunen van biologische productie en afzet. Ik wijs op de nationale envelop en dan heb ik het over artikel 69 van de verordening. Ziet de minister mogelijkheden om de biologische landbouwsector meer te ondersteunen? Op dit moment is nog niet duidelijk hoe artikel 69 er precies uit zal zien. Is de minister bereid, er bij de onderhandelingen op in te zetten dat artikel 69 wordt benut voor de verdere stimulering van de Nederlandse biologische sector?

De regering kondigt aan dat de nota Biologische landbouw in 2004 geëvalueerd zal worden. Tegelijkertijd zegt hij nu al dat hij de Regeling stimulering biologische productiemethoden (RSBP) halverwege het komende jaar zal afschaffen. Is de minister niet toch bereid om de evaluatie eerst af te wachten, zodat wij gezamenlijk conclusies zouden kunnen trekken, en in de tussentijd de regeling gewoon staande te houden? Is hij bereid om, als de regeling dan toch wordt afgeschaft, te wachten tot Europa toestemming geeft voor de regeling die de minister klaarblijkelijk in het hoofd heeft? Dat er een opvolging zal moeten komen, mag toch duidelijk zijn.

De heer **Koopmans** (CDA): Heeft de SP in haar statuten staan dat alle leden van de SP verplicht biologische producten moeten eten?

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik denk dat u het antwoord daarop ook wel weet. Ik denk dat wij consumenten kunnen stimuleren. Het gaat er niet om iets verplicht te stellen, integendeel.

De heer **Koopmans** (CDA): Waarom spreekt u dan zulke sterke woorden uit? U zegt dat de producenten biologisch moeten produceren.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik heb de minister gevraagd om de regeling in stand te houden die de biologische productie wil stimuleren. Ik heb niet gezegd dat hij een regeling moet instellen om biologische productie op te leggen of verplicht te stellen. Dat hebt u mij echt niet horen zeggen. Het lijkt mij ook niet een wenselijke manier om in een land als Nederland met elkaar om te gaan. Dan zou ik verwijzen naar de voormalige communistische landen, waarin productiemethoden zijn opgelegd. Wij hebben hier te maken met regelgeving en nadrukkelijk ook met het streven, mijnheer Koopmans, dat de regering zichzelf oplegt om in 2010... laat ook maar.

De **voorzitter**: Terecht meent mevrouw Van Velzen dat het Kamerlid, in dit geval de heer Koopmans, dat een vraag aan haar stelt, ook iets beter zichtbaar naar haar antwoord mag luisteren. Maar goed, de heer Koopmans heeft het antwoord wel of niet gehoord. De heer Van den Brink heeft een vraag.

De heer **Van den Brink** (LPF): Voorzitter. Ik heb in ieder geval geluisterd. Mevrouw Van Velzen spreekt over het stimuleren van biologische landbouw. Vindt zij het niet veel beter om de consument te stimuleren om die producten te consumeren? Dan is de rest niet nodig. Is zij het met mij eens dat wij eigenlijk aan de verkeerde kant bezig zijn als wij de productie willen stimuleren? Als je vraag creëert, komt de productie vanzelf, denk ik. Denkt zij dat ook?

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik ben het grotendeels met de heer Van den Brink eens. Ik denk dat er aan beide kanten gestimuleerd moet worden, maar ik constateer dat de regering nou juist inzet op productie en areaalvergroting. Daarbij gaat zij er dus van uit dat de consument daar wel achteraan hobbelt. Ik zie het prijsniveau als kink in de kabel. Door de prijzen maakt de consument die keuze niet. Juist deze minister heeft gezegd dat de consument zijn verantwoordelijkheid zal moeten nemen en uiteindelijk de keuze om naar de prijsschieter te gaan om goedkoop vlees te kopen achterwege zal moeten laten. De consument

moet inzien dat dierwelzijnseisen en milieueisen erg belangrijk zijn. Ik zie een discrepantie en daarom vraag ik de minister om aan te geven wat zijn plan van aanpak is met betrekking tot het realiseren van zijn eigen streven.

De Natuurbalans 2003 geeft aan dat de intensieve landbouw nog steeds een duidelijk effect heeft op de natuur. Wij moeten terug naar een landbouw die het landschap aantrekkelijker maakt en ertoe leidt dat de flora en fauna diverser worden. Het Programma beheer, waar wij afgelopen week ook over hebben gesproken, zou hiertoe een mogelijkheid moeten bieden. Er zijn echter deskundigen die stellen dat het huidige agrarisch natuurbeheer nauwelijks natuurwaarde heeft. Ik verwijs hierbij naar RIVM en ook naar prof. Frank Berendse van de Universiteit van Wageningen. Kan de minister hierop ingaan?

Een project dat grotendeels door de overheid is stilgelegd, namelijk de groen-blauwe dooradering, belooft een veel directere bijdrage aan de natuur en aan de biodiversiteit. Kan de minister aangeven wat de relatieve natuur- en biodiversiteitswaarde is van agrarisch natuurbeheer vergeleken met de groen-blauwe dooradering? De ondernemers die zich nu hebben gecommitteerd aan de proeftuinprojecten stellen dat de gebrekkige financiële zekerheid en de betrouwbaarheid van de overheid daarin van deze projecten en het beperkende karakter van de wetgeving belangrijke obstakels vormen. Is de minister bereid om de mogelijkheden voor langetermijnfinanciering van de twee resterende proeftuinprojecten te onderzoeken? Is hij bereid om met deze ondernemers te werken aan een flexibele toepassing van bestaande regelgeving juist om innovatie te stimuleren?

De heer **Waalkens** (PvdA): Ik heb een vraag over de proeftuinprojecten en de Bieslandse polder. Is de SP-fractie bereid om samen met de fractie van de PvdA stappen te zetten om hier geld voor te reserveren? Wij kunnen de minister wel vragen hoe hij er tegenaan kijkt. Hij heeft daar in antwoord op ons zijn visie al op gegeven. Het moet allemaal weer worden onderzocht. Als de schop in de grond gaat en wij gaan met de mensen aan de slag, is het gebied er zo klaar voor. Is de SP-fractie bereid om met ons dat spoor te volgen?

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ja, maar ik zie twee sporen. Deze minister kiest ervoor om het aantal proeftuinprojecten, en eigenlijk het heel groen-blauwe dooraderingsproject, in de koelkast te zetten. Er blijven twee projecten over. Ik vind natuurlijk dat er veel meer van dit soort projecten moeten komen. Als wij er echter twee hebben en als de minister aangeeft dat alleen dit haalbaar is binnen zijn financiële kader, wil ik dat die projecten succesvol zijn. Er is knellende wetgeving op dit terrein, bijvoorbeeld de Comptabiliteitswet en de habitatrichtlijn. Hierin liggen duidelijke barrières. Ik vraag aan de minister om te bekijken welke knelpunten er zijn, om naar oplossingen te zoeken en om die toe te passen zodat de twee proeftuinprojecten die er nu nog zijn in elk geval slagen. Als mijnheer Waalkens met een voorstel komt waardoor wij al deze proeftuinprojecten succesvol kunnen maken, ben ik bereid om dat samen in te dienen. Daar ben ik erg voor. Binnen het kader dat deze minister stelt, wil ik dat deze twee projecten een optimale kans van slagen hebben.

De minister heeft vlak voor de behandeling van deze begroting een brief aan de Kamer gezonden over de herijking van de strategie op het terrein van dierwelzijn. Die komt erop neer dat Nederland niet harder gaat lopen dan de Europese wetgeving eist waar het gaat om dierwelzijnsbeleid. Als die wens er is vanuit de maatschappij en vanuit de consumenten, moet de sector dat zelf maar aanpakken. De sector moet het zelf initiëren. Ik had zelf het idee dat de minister de discussie over de intensieve veehouderij met een open vizier was ingegaan. Hij zet echter nu wel heel duidelijk de piketpaaltjes uit om aan te geven waar zijn verantwoordelijkheid inzake het verder ontwikkelen van het dierwelzijnsbeleid ligt. Ik snap die houding niet. Juist de discussie over dierwelzijn was een onderdeel van de discussie over intensieve veehouderij. Kan de minister uitleggen waarom hij dit debat nu al aan het dichttimmeren is? Het Honden- en kattenbesluit stelt bijvoorbeeld heel duidelijke eisen aan de sector met betrekking tot het omgaan met de dieren, de wijze van fokken en die van het vermarkten. De minister wil dit besluit afschaffen. Ik wil hem vragen om dat niet te doen, überhaupt niet. Het Honden- en kattenbesluit moet blijven bestaan zoals het bestond. Er moet in elk geval worden gewacht met afschaffing ervan tot het debat over de intensieve veehouderij is gevoerd. Dat is een integraal onderdeel daarvan.

Ik heb nog enkele vragen over verdere terreinen op het vlak van dierwelzijn. Ik noem als voorbeeld dat exoten die op Schiphol worden onderschept gewoon in een grotere doos verder verstuurd worden in plaats van dat daaraan onderdak wordt geboden. Dat gebeurt ondanks dat de exoten liggen te sterven. Bovendien worden er steeds meer beurzen georganiseerd waar exoten verhandeld worden, zelfs op een wijze die het daglicht niet kan verdragen. Zo worden daar soorten aangeboden die helemaal niet verhandeld mogen worden.

Wat is de oorzaak van het probleem? Is er te weinig mankracht of is er te weinig geld? Waar ligt de ambitie van deze minister, vergeleken met staatssecretaris Faber die hierin heel duidelijk was? Zij heeft ons een criminaliteitsbeeldanalyse inzake exoten toegezegd. Mogen wij die analyse inzien, zodat wij een idee hebben op basis waarvan de minister werkt?

Klopt het dat de minister zijn activiteiten gaat staken, als het gaat om de nadere invulling van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren? Zo ja, waarom?

Wij hebben een korte discussie over de nertsen gevoerd. Ik kan ook neuzen tellen in de Kamer. Ik ben echter nog steeds voor een verbod van het fokken van nertsen, zoals wij in de Kamer ook hebben afgesproken. Ik vraag de minister of hij iets ziet in het voorstel om te gaan voor een groeistop. De Nederlandse bevolking ziet in het algemeen helemaal geen soelaas in een bontindustrie. Als er straks uiteindelijk toch sprake is van een verbod van de nertsfokkerijen, hebben wij te maken met een veel grotere sector, die wij vervolgens door middel van sanering moeten uitkopen.

De heer **Koopmans** (CDA): Mevrouw Van Velzen sprak zojuist over het criminaliteitsbeeld. Wat is haar oordeel over de doelstellingen, de werkwijze, de economische gevolgen en de angstgevoelens bij betrokke-

De heer Oplaat (VVD)

© M. Sablerolle – Gouda

nen van activiteiten van allerlei dierenactivisten in de afgelopen jaren?

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Dat debat hebben wij al gevoerd. Het mag duidelijk zijn dat de SP-fractie zich overduidelijk distantieert van dit soort activiteiten. Dat is niet de manier om met elkaar te discussiëren. Daar staan wij dan ook totaal niet achter. De discussie die wij daarna gevoerd hebben, ging over de vraag of dergelijke activiteiten onder de terrorismewetgeving van de heer Donner zouden moeten vallen. Daarover verschillen wij van mening. Volgens mij zijn wij wel vrij eenstemmig in over onze afschuw van dergelijke activiteiten waarop u doelt.

Voorzitter. Tot slot nog iets over de import in Nederland van honden- en kattenbont. Ik heb daarover met de minister al schriftelijk vragen en antwoorden uitgewisseld. Er wordt in Nederland nog steeds bont verhandeld dat van honden en katten uit China afkomstig is, zonder dat er sprake is van een duidelijke labelvoering. Daarbij is er eigenlijk sprake van consumentenfraude. De minister heeft aangegeven dat hij dit punt in Europees verband aan de orde stelt om na te gaan welke maatregelen hiertegen genomen kunnen worden. Dit is wel een prettig antwoord, maar ik wil toch graag van hem vernemen wat hij heeft gedaan en welke maatregelen er genomen zullen worden. Waarom gaat hij eigenlijk niet over tot het invoeren van een nationaal verbod, zoals in Denemarken, Italië en Zweden? Zelfs Engeland is daarmee bezig. Ik wil de minister een geheugensteuntje geven, wanneer hij bezig is om hiervoor wetgeving op te stellen of wanneer hij naar Brussel gaat. Ik geef hem een tastbaar voorbeeld van wat er in Nederland zoal aan honden- en kattenbont verhandeld wordt.

□

De heer **Oplaat** (VVD): Voorzitter. Ik sluit mij aan bij de felicitaties aan het adres van mevrouw Kruijsen voor haar maidenspeech.

De begroting voor 2004 is in grote lijnen een voortzetting van het reeds ingezette beleid: dereguleren en concurreren op Europees niveau. Dat klinkt de VVD als muziek in de oren. Nu komt het echter aan op de uitvoering. Behalve allerlei jubeltonen te uiten, plaatsen wij ook verschillende kanttekeningen bij het beleid, zeker bij de uitvoering daarvan.

Allereerst wil ik ingaan op het ''gepolder''. Wij hebben de afgelopen jaren moeten constateren dat er behoorlijk wordt gepolderd. Er is sprake van welwillendheid, maar deze minister brengt elke keer praatgroepen bij elkaar, wat vaak resulteert in onwerkbare convenanten. Ik denk daarbij aan het dossier inzake gewasbeschermingsmiddelen, de jacht en de uitkomst van de discussie over de intensieve veehouderij. Uitersten kun je wel wat dichter bij elkaar brengen, maar nooit helemaal.

In de discussie over de intensieve veehouderij hoort volgens de VVD het primaat bij de politiek te liggen en niet bij een of ander referendum, een soort nationaal debat waarin de mening wordt gepeild. In een bijeenkomst in een zaal kunnen er toevallig honderd voorstanders zijn en vijftig tegenstanders, maar het omgekeerde kan ook het geval zijn. Dat kan nooit de lijn zijn. Nogmaals, wij moeten het primaat bij de politiek laten. Wij hebben dan ook niet veel vertrouwen in een nationaal debat; dat is eigenlijk onzinnig. Wij hebben in het regeerakkoord afgesproken dat zaken op Europees niveau geregeld worden, wat ook de uitkomst van dat debat is. Ik herhaal dat in het regeerakkoord in dit verband over Europees niveau wordt gesproken. Welnu, het regeerakkoord is voor mijn fractie leidend.

Ook op het ministerie heeft men twijfels over het nut van een dergelijk nationaal debat, getuige een artikel uit het personeelsblad van het ministerie van LNV. Daarin verdedigt de DG de andere aanpak van de minister; de DG zegt zich in dit artikel te storen aan collega-ambtenaren die vinden dat de aanpak van de minister te soft is en alleen maar tot uitstel leidt, alsook aan hun houding van ''eerst zien en dan geloven'' en ''ach, de intensieve veehouderij heeft haar langste tijd gehad in Nederland''. Zo voeren wij geen debat, het regeerakkoord is bepalend: regelen op Europees niveau.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter. Maar nu de omgekeerde route. Stel dat de minister snel na zijn aantreden zonder meer een pakket met beleidsmaatregelen voor de intensieve veehouderij bij de Kamer zou hebben neergelegd. Zou dan niet het verwijt hebben geklonken dat de minister zich eerst had moeten verstaan met de sector? Dit heb ik woordvoerders van de VVD-fractie toch ook wel eens bij de behandeling van voorstellen van ambtsvoorgangers van deze minister

horen zeggen. Ik vraag me dus af of het zo slecht is. Het primaat van de politiek wordt toch niet geschonden door het uitsteken van je voelhorens in de samenleving?

De heer **Oplaat** (VVD): Nee, absoluut niet, maar het gaat niet alleen om de sector zelf, het gaat om een nationaal debat, waarbij dus ook mensen van buiten de sector hun mening zouden moeten kunnen geven. De basis voor het hele beleid op dit vlak is vastgelegd in het regeerakkoord. Daar hebben drie partijen hun handtekening onder gezet en ook deze minister heeft ervoor getekend. Daarin staat omschreven dat wij deze zaak op Europees niveau gaan regelen, dat wij ons ervoor zullen inzetten om het onderwerp dierenwelzijn zo hoog mogelijk op de Europese agenda te zetten. Dus wat doen wij dan nog met een debat hierover? Ik ga ervan uit dat deze minister niet zal afwijken van het regeerakkoord, want dat zou een flinke aanvaring met de VVD-fractie opleveren.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Wie ben ik om deze minister te verdenken van afwijken van het regeerakkoord? Ik heb niets met het regeerakkoord, wat is dat precies? Het gaat om een draagvlak voor adequaat beleid op een terrein met uiterst smalle marges. Wij zullen moeten bespreken welke aanpassingen er kunnen worden doorgevoerd, verankerd in de Europese context.

De heer **Oplaat** (VVD): Wij zijn het helemaal eens, mijnheer Van der Vlies.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Maar ik verbaas mij een beetje over de manier waarop u het primaat van de politiek ter discussie stelt als de minister zijn voelhorens uitsteekt. Zo heb ik het althans begrepen en voor mij staat dit niet haaks op het grondbeginsel van het primaat van de politiek.

De heer **Oplaat** (VVD): Dan hebben wij een verschil van mening. De VVD heeft afspraken gemaakt in het regeerakkoord en als er aanpassingen nodig zijn op het gebied van dierenwelzijn, milieu of wat dan ook, dan regelen wij dat op Europees niveau. Daar hebben wij geen nationaal debat voor nodig, want dat leidt alleen maar tot tijd rekken, tot meer gepolder, en dan weten wij uiteindelijk nog niet waar wij aan toe zijn. De minister schrijft dat hij, als het nationale debat maatschappelijke wensen oplevert, veranderingen zal doorvoeren in de structuur van de intensieve veehouderij. Prima, prachtig, maar dan wel op Europees niveau. Maar dat staat al in het regeerakkoord, dus een nationaal debat kost alleen maar veel tijd en geld. Het is jammer om onze tijd daarmee te verdoen; er moet geregeerd worden, het primaat ligt bij de politiek, dus stoppen met al die praatclubs. Mevrouw Schreijer noemde zojuist een jaartal; er zijn Kameruitspraken waarmee een duidelijke richting wordt aangegeven voor wat er moet worden gedaan met bijvoorbeeld de vos of met het dossier gewasbeschermingsmiddelen. Als je telkens weer een debat organiseert, kun je achterover leunen en afwachten; dan gebeurt er helemaal niets. De sector zal uiteindelijk de dupe worden van al dat gepolder.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik bepleit natuurlijk niet om niets te doen. Wij moeten een krachtdadig beleid voeren, maar ik herinner er toch even aan hoe moeilijk de situatie na de dierziekten voor de intensieve veehouderij was. In dat licht vond ik het op zichzelf niet onverstandig om het op deze manier aan te pakken. Maar inderdaad: geen tijdverlies, geen verspilling van krachten en een krachtdadig beleid, Europees verworteld.

De heer **Oplaat** (VVD): Wij zijn het helemaal eens, het enige is dat wij er geen nationaal debat voor nodig hebben.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. De debatten die nu gevoerd worden, gaan over regelgeving en dergelijke. Daarover staat het een en ander in het regeerakkoord: Europees aanpakken. Maar daar zijn wij er nog niet mee. Ik ken ontzettend veel VVD'ers die graag een stukje vlees in de supermarkt kopen, maar die ook willen dat de vleesproductie diervriendelijker wordt. Even los van de rol van de overheid, er kunnen natuurlijk over de rol van de supermarkt, de retail en dergelijke, buiten de politiek afspraken worden gemaakt. Daarover worden ook gesprekken gevoerd. Sterker nog: de LTO Nederland heeft gezegd dat men met elkaar in de retail en in al die ketens moet gaan zitten. Samen moet men eruit komen. Daarvoor is het debat toch ook bedoeld.

De heer **Oplaat** (VVD): Dat is allemaal prachtig, maar dezelfde retailsector is verwikkeld in een prijzenoorlog en koopt zo goedkoop mogelijk in. Het zijn prachtige verhalen over de consumenten, maar laat ik mij een voorbeeld permitteren. De biologische melkveehouderij in Nederland heeft verleden jaar 20% van de biologische productie in de traditionele melkverwerking moeten verkopen, omdat dezelfde consument het product niet koopt. Het zijn dus prachtige verhalen, maar de realiteit is dat de consument de biologische producten niet koopt en het liefst naar McDonalds gaat om de Big Mac zo goedkoop mogelijk te kopen.

De heer **Van der Ham** (D66): Wij erkennen dat er bij de biologische geproduceerde producten zeker een probleem is. Het ministerie moet met plannen komen om die sector te bevorderen. Wij moeten echter ook nadenken over de overige 90% die wij moeten realiseren. Ook daarin wil een groot deel van de VVD-kiezers ontwikkelingen zien.

De **voorzitter**: Wilt u uw vraag kort formuleren?

De heer **Van der Ham** (D66): Er is meer mogelijk dan alleen regelgeving. Sluit u zich echter niet af voor elk initiatief uit de sector, ook van de boeren zelf?

De heer **Oplaat** (VVD): Waarvan akte. Niemand sluit zich af voor elk initiatief. Kijk naar de hammen die naar de Tesco in Engeland gaan. Het is een groot succes. De markt heeft dat echter bepaald. Daar zijn mensen gevonden die wel bereid zijn die producten kopen. Je kunt de consument echter niet dwingen; hij heeft een vrije keuze.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Is het niet beter om een intern debat in de VVD te organiseren, gezien het feit dat andere, ook prominente VVD'ers andere uitspraken doen dan de heer Oplaat?

In feite verwijst de heer Oplaat met zijn uitspraken de resultaten van het nationale debat naar de prullenbak.

Oplaat

De heer **Oplaat** (VVD): Dat heb ik vooraf al gedaan. Verder zijn wij altijd volop in discussie. Ik heb echter mijn handtekening gezet onder het regeerakkoord. Ik sta achter daarachter en vindt dat het dient te worden uitgevoerd.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): U onderschrijft toch ook dat binnen uw eigen partij over dierenwelzijn zeer veel, ook prominente VVD'ers andere standpunten verwoorden dan u?

De heer **Oplaat** (VVD): Wij hebben een heel pluriforme partij. Dat is juist het leuke van liberalen; iedereen mag gewoon zijn eigen mening hebben en zeggen wat hij ervan vindt. Uiteindelijk moet er geregeerd worden en ligt het primaat bij de politiek. Voor ons is dat het regeerakkoord.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): De heer Oplaat zal het toch met mij eens zijn dat zich in de landbouwsector van alles afspeelt. Ik noem het een crisis. Boeren geven hun bedrijf op en er is sprake van dierziektes. De maatschappij wil daarover praten. Iedereen heeft daarover mening; ook andere mensen dan de LTO of de lobbyisten. Deze minister heeft het over een open uitnodiging. Men moet zich maar inschrijven, men moet maar langskomen. Er moet over worden gediscussieerd. Dat strookt met de intentie om Den Haag weer dichter bij de burger te brengen en met de wens dat de politiek weer moet aanspreken. Dat zal de heer Oplaat toch met mij eens zijn.

De heer **Oplaat** (VVD): Dat is toch een zoethoudertje. Dezelfde minister schrijft in de brief dat alles op Europees niveau zal worden geregeld en dat hij geen stap verder gaat. Als wij nu zeggen dat het versoepeld moet worden, gebeurt dat niet want het moet op Europees niveau worden geregeld. Het zal ook niet verscherpt worden, want het moet op Europees niveau worden geregeld. Het is een zoethoudertje na een crisis. Dat kan toch niet de bedoeling zijn. Wij verliezen tijd en wij verliezen geld. Het primaat ligt bij de politiek. Er liggen Kameruitspraken over bepaalde onderwerpen en die moeten worden uitgevoerd. Stop met de praatclubs.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Het is aan de heer Oplaat en mij om deze discussie geen zoethoudertje te laten zijn. Ik ben niet gebonden aan het regeerakkoord. Als de maatschappij een bepaalde kant op wil, mag de minister daarmee rekening houden onafhankelijk van de tekst in het regeerakkoord. Wij hebben hier te maken met een democratische ontwikkeling. Als een minister aanvoelt dat er een beweging in de maatschappij is, mag hij daarmee rekening houden ook al heeft hij zich jaren ervoor vastgelegd op een prietpraatje over iets op Europees niveau doen. Wij mogen ons eigen beleid vaststellen. De coalitiepartijen moeten het daar maar eens over hebben. Ik sta achter de beweging die de minister maakt om de maatschappij te betrekken bij dit belangrijke debat.

De heer **Oplaat** (VVD): Ik ben blij dat ik niet met uw partij in een coalitie zit en afspraken heb gemaakt. Het kan toch niet de bedoeling zijn om afspraken die partijen met elkaar maken, zomaar naast je neer te leggen.

De heer **Slob** (ChristenUnie): De heer Oplaat spreekt altijd duidelijke taal en dat waardeer ik. Er is dan ook geen woord Spaans bij wat hij zo-even heeft gezegd, maar ik vind hem niet erg consistent. Ik herinner mij dat hij een aantal maanden geleden nadrukkelijk tegen de minister zei, toen wij het over de vogelpest hadden: u moet met de sector gaan praten. Toen verweet hij de minister dat deze met de rug naar de sector stond. Nu praat de minister met de sector en nu zegt de heer Oplaat: stoppen met die praatclubs! Ik zie daar de consistentie niet van in.

De heer **Oplaat** (VVD): Kennelijk is de belangstelling voor het nationale debat zo groot bij u, dat u niet eens weet dat het niet alleen over de sector gaat. Het gaat namelijk over veel meer; het is geen debat met de sector. Het komt niet goed van de grond, maar het zou een nationaal debat moeten worden waarin iedereen mag meepraten. Het is geen discussie met de sector, want dat is heel wat anders. Uw belangstelling gaat zelfs zover dat u niet eens weet waar het nationale debat kennelijk over gaat.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Dit is heel makkelijk gezegd. Als wij kijken naar de gesprekken die in het land zijn gevoerd – daaraan is ook in de pers breed aandacht gegeven – dan is het met name de sector die er naartoe gaat, daar de mond opendoet en ook graag met de minister in gesprek wil gaan. De sector waardeert het zeer dat de minister betrokkenen opzoekt en over die heel moeilijke problematiek met hen praat. Die waardering is ook bij ons groot.

De heer **Oplaat** (VVD): De sector is óók iemand die mee kan doen aan het nationale debat. Ik ken wel mensen die dit prachtig vinden, maar ik ken ook heel veel mensen die het allemaal maar niets vinden. Ik vind het ook maar niets, want wij hebben afspraken gemaakt in het regeerakkoord en de VVD wenst daar niet van af te wijken. Afspraak is afspraak. Drie partijen hebben met elkaar wat afgesproken en wij kunnen daar nu niet gemakkelijk in één keer van gaan afwijken, want dan hebben wij een groot probleem.

De heer **Koopmans** (CDA): Ik ben blij dat wij samen wél in een coalitie zitten en ik vind het belangrijk dat het regeerakkoord uitdrukkelijk wordt uitgevoerd, zeker op dit punt. Het debat zou echter ook kunnen bijdragen aan het draagvlak voor het beleid dat in het regeerakkoord is neergezet op het punt van de relatie tussen producent en consument en op het punt van de Europese regelgeving. Wat dat betreft moeten wij een fout vermijden die in de afgelopen jaren gemaakt is. Ik vind dat dit debat daartoe een heel mooie kans biedt.

De heer **Oplaat** (VVD): Het draagvlak is zo groot in dit land, dat op het moment dat de supermarkten een prijzenoorlog ontketenen, al de consumenten zo snel mogelijk naar díe supermarkt gaan waar het het allergoedkoopste is. Praat mij dan ook niet over draagvlak, want dat is volgende week weer weg. Als er een crisis uitbreekt in de pluimveehouderij, zie je de varkensprijzen naar boven gaan. Breekt er een crisis uit in de varkenshouderij, dan zie je de pluimveeprijzen naar boven gaan. Is er wat in de melkveehouderij, dan zie je dat de prijzen van het slachtvee in één keer teruggaan. Praat mij dan ook niet over draagvlak. De consument is zo grillig als wat. Het

primaat ligt bij de politiek. De afspraken staan in het regeerakkoord. Daar heeft de VVD haar handtekening onder gezet en daar staan wij voor.

De heer **Waalkens** (PvdA): Ook ik voel mij absoluut niet gebonden aan het regeerakkoord, maar ik verbaas mij wel over uw toon.

Ik redeneer nu even vanuit de andere kant: vanuit Europa komt een aantal richtlijnen, richtlijnen die omgezet moeten worden in nationale wetgeving. U verzet zich echter op alle mogelijke fronten tegen de implementatie van de Europese richtlijnen. In het regeerakkoord heb ik gelezen dat wordt vastgehouden aan datgene dat uit Europa komt, niet alleen wat betreft de mooie dingen; ook de dingen die u misschien niet welgevallig zijn, zouden moeten worden meegenomen. Ik noem bijvoorbeeld de nitraatrichtlijn. Ook denk ik aan de consequenties van de kaderrichtlijn water. Kortom, hoe gaat u om met de implementatie van de Europese richtlijnen?

De heer **Oplaat** (VVD): De heer Waalkens brengt hierbij met name de nitraatrichtlijn naar voren. Daar kan ik kort en krachtig over zijn: de VVD-fractie is vóór implementatie van de nitraatrichtlijn. Wij zijn ook voor het gebruik maken van het deel van die wetgeving dat de derogatie betreft. Dat is eveneens implementatie van de nitraatrichtlijn: het geeft een land de mogelijkheid om een uitzonderingspositie te bedingen op een aantal onderwerpen. Daar proberen wij als VVD-fractie het maximale uit te halen in het belang van de ondernemer. Wij respecteren en implementeren de nitraatrichtlijn, maar wij maken gebruik van de mogelijkheden die deze richtlijn ons geeft.

Voorzitter. Mijn betoog vervolgend, kom ik bij de intensiveringen in het Hoofdlijnenakkoord. De VVD-fractie is blij met de 700 mln extra voor de komende tijd. De fractie is van mening dat een deel van dit geld zou moeten worden ingezet voor landinrichting en structuurversterking voor gebieden buiten de ecologische hoofdstructuur. Denk bijvoorbeeld aan gebieden in Friesland, Noord-Holland, Groningen, Drenthe, Overijssel enz. Dit geldt zeker met het oog op de veranderende wetgeving vanuit Europa. Collega Snijder zal dit punt straks nader onderbouwen.

Over de reconstructie kan ik kort zijn. Ambities en middelen horen met elkaar in overeenstemming te zijn. Is er geen geld, dan ook geen beperking rondom een bedrijf. Ook dat staat in het regeerakkoord. Wij hebben afgesproken dat wij de problemen niet zullen afwentelen op de ondernemers, dus: geen geld, geen beperking!

De toekomst van de agrarische sector ligt wat ons betreft in een vrijer ondernemersklimaat. Op dit moment is 60% van de boeren 55 jaar of ouder en deze boeren hebben geen opvolger. Dat betekent dus dat binnen nu en tien jaar de helft van de boeren gaat stoppen. De vraag is, hoe wij dan moeten omgaan met zoneringen en andere zaken die eraan komen. Het lijkt mij verstandig dat wij jonge, ambitieuze ondernemers instrumenten geven. om door te kunnen gaan. Ik denk daarbij aan samenvoeging van bedrijven, landinrichting, structuurversterking, eenvoudige en minder regels en instrumenten voor bedrijfsovername. Op die manier zijn wij op de goede weg. Als er bijvoorbeeld twee boerenbedrijven naast elkaar zitten en het ene bedrijf geen opvolger heeft, zou de boer die doorgaat de ruimte kunnen krijgen door daar de zonering niet neer te leggen. Wij willen geen oude sovjetstructuren met kolchozen en scharrelen op industrieterreinen. Dat werkt niet. De boer hoort in het landschap. Hij heeft het gecreëerd en onderhouden. Het zou stil worden op het platteland als de boer daar zou verdwijnen. Voor de jonge ondernemers die willen doorgaan, moeten wij iets doen. Hoe wij het ook wenden of keren, de landbouw verzorgt nog steeds 10% van de werkgelegenheid. De productie blijft redelijk op peil en is goed voor tweederde van het overschot op de handelsbalans.

Een van de doelstellingen van het regeerakkoord is 10% biologische landbouw. Men kan zich echter afvragen of het verstandig is om uitsluitend op die weg door te gaan. Als wij winst willen boeken, is het misschien verstandiger om meer in te zetten op duurzame landbouw. Als daarop wat meer gefocust wordt, kunnen dezelfde doelstellingen gehaald worden die wij in gedachten hadden bij de biologische landbouw. Het gaat uiteindelijk om het milieu. De stichting Milieukeur heeft daarover prachtige ideeën. (U eet deze week in het Kamerrestaurant ook producten die het keurmerk van de stichting Milieukeur dragen.) Daarop zou wat meer moeten worden ingezet. De stichting Milieukeur moet ook een prominentere rol krijgen in de uitvoering daarvan.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): De heer Oplaat sprak ons daarstraks heftig toe en zei: Afspraak is afspraak, drie handtekeningen onder een akkoord, is een akkoord! Stelt hij nu de doelstelling 10% biologische landbouw ter discussie?

De heer **Oplaat** (VVD): Nee, dat is en blijft een doelstelling. Collega Waalkens constateerde reeds dat wij die doelstelling waarschijnlijk niet halen. Als dat inderdaad het geval is, lijkt het mij verstandig te proberen de achterblijvers in die richting te trekken door middel van duurzame landbouw. Ik meen dat op die manier meer milieuwinst gehaald kan worden dan wanneer wij ons alleen focussen op de voorlopers.

De heer **Van der Ham** (D66): U zult toch de minister in alles steunen om de doelstelling van 10% biologische landbouw te halen, mijnheer Oplaat?

De heer **Oplaat** (VVD): Heeft u vertrouwen in uw eigen handtekening?

De heer **Van der Ham** (D66): Natuurlijk.

De heer **Oplaat** (VVD): Zoveel vertrouwen heb ik in de mijne.

De heer **Van der Ham** (D66): Afgesproken.

De heer **Oplaat** (VVD): Voor de toekomst van de agrarische sector zijn innovatieve ontwikkelingen van groot belang. Innovatie is een prachtig woord maar in de praktijk valt het tegen. Initiatieven verzanden vaak in bureaucratische procedures en in bezwaarprocedures. Wij zullen ook een uitweg moeten vinden als wij wat willen met die innovatie, zodat wij ook daadwerkelijk wat doen. Een voorbeeld is de mestverbrandingsinstallatie die in Apeldoorn gebouwd zou moeten worden. Zes jaar is men nu bezig om dat van de grond te krijgen – twee

jaar zitten ze al weer in allerlei bezwaarprocedures – en het komt nu nog niet van de grond. De plantenveredeling is uit de WBSO-regeling gehaald, terwijl wij in de plantenveredeling de grootste zijn in de hele wereld. Wij zijn gerenommeerd. Veel van deze initiatieven stranden, vaak in bureaucratische regels. Dat is jammer. Welke rol speelt LNV verder in het kort geleden opgerichte innovatieplatform? Een keten die 10% van de werkgelegenheid biedt, dient hier toch aan bod te komen? Wij hebben onze nationale trots, de Universiteit van Wageningen, die wereldwijd wordt geroemd. Waarom zitten wij niet in dat innovatieplatform?

De gevolgen van de mid-term review zijn niet voor iedereen rooskleurig. De minister heeft het goed gedaan en daar hebben wij hem voor geprezen. Hij heeft het voor de akkerbouw goed gedaan, evenals voor een aantal andere sectoren. Wij zijn er ook van overtuigd dat hij zijn best heeft gedaan om de melkveehouderij binnen te krijgen. Daar zit echter wel wat zorg. Wie naar de cijfers van het LEI kijkt, ziet dat de melkveehouderij kans loopt om in de komende jaren de helft van het inkomen te verliezen. Daar moeten wij wat aan doen. Wil de minister eens kijken of de quotumkosten kunnen worden gedrukt? Misschien zou hij kunnen bekijken of het mogelijk is om ons melkquotum internationaal verhandelbaar te maken. Nu kan het alleen in Nederland. Wij hebben namelijk het duurste quotum van heel Europa. Misschien is daar een oplossing te vinden. Ik zeg niet dat de VVD vindt dat dat moet, maar misschien is het een mogelijkheid. Wij moeten namelijk wel wat doen.

Wat de zetmeelsector betreft, pleit de VVD voor het ingangsjaar 2005, tenzij andere lidstaten dat niet doen, want wij moeten gelijktijdig overgaan naar een nieuw beleid, aangezien anders sprake zal zijn van concurrentievervalsing. De modulatie die er daaraan vast zit, wil de VVD inzetten voor structuurversterking binnen de sector. Er moeten dus niet allerlei prachtige fietspaden worden aangelegd. Als er boerengeld wordt afgeroomd, moet dat worden gebruikt voor structuurversterking binnen de sector.

De heer **Koopmans** (CDA): Ik heb een vraag over die internationale of Europese quotumregeling. Hoe kijkt de VVD ertegen aan dat het feit dat in veel andere landen de productiestructuur goedkoper is, ertoe zou kunnen leiden dat de melkveehouderij helemaal naar buiten Nederland zou vertrekken?

De heer **Oplaat** (VVD): Ik denk niet dat dat zal gebeuren. Het enige dat zal gebeuren, is dat het quotum goedkoper gaat worden, de kosten zullen dalen. Natuurlijk zullen een aantal mensen vertrekken. Er zijn nu ook mensen die graag naar het buitenland willen, maar niet de mogelijkheid hebben. Misschien hebben die die mogelijkheden dan wel. Wij moeten niet tot de grens denken, maar wij moeten in een heel Europa denken. Daar liggen kansen voor iedereen. Daarmee zeg ik natuurlijk niet dat de melkveehouderij uit Nederland zou moeten verdwijnen. Wij zoeken echter naar een weg om de positie van de melkveehouderij te verbeteren. De melkveehouderij komt er nu namelijk, ondanks alle oprechte inzet van de minister, het slechts af bij het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Wij zoeken daarom naar wegen om de quotumkosten te drukken. Die vindt je niet door een melkleaseregeling of iets dergelijks af te schaffen, want daarmee berokken je in onze ogen meer schade dan dat je goed doet.

Gewasbescherming is ook zo'n dossier waar gepolderd wordt. Als laatste redmiddel wordt nu de heer Alders ingeroepen om het een en ander bijeen te brengen. Dat zal ook weer een clubje worden dat uiteindelijk zal leiden tot een groot administratief circus. Het primaat ligt bij de politiek. In het regeerakkoord staat dat wij de zaken op Europees niveau regelen. Dat betekent dat dezelfde middelen die in heel Europa gelden, ook in Nederland zouden moeten gelden, en omgekeerd.

Wij hebben gisteren met de minister gediscussieerd over de problematiek in de kalkoenhouderij. De minister heeft aangegeven dat hij misschien bereid was om wat aandrang uit te oefenen om te kijken of een middel van Alpharma eventueel versneld geregistreerd zou kunnen worden. Ik heb ondertussen uit het blad van het productschap begrepen dat Frankrijk bij de Europese Commissie heeft gepleit voor het weer toestaan van het preventieve middel. Stel dat mensen in Europa dat wel gaan doen, hoe zou de minister zich dan opstellen?

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Tot mijn spijt heb ik dat debat gisteren moeten missen. Pleit de heer Oplaat voor het herinvoeren van een middel dat volgens de Europese Unie schadelijk zou kunnen zijn voor de volksgezondheid?

De heer **Oplaat** (VVD): De heer Oplaat pleit nergens voor. Er is gisteren gevraagd, gesteld dat andere landen wel iets doen, welke positie Nederland dan inneemt. Volgens het productschap heeft Frankrijk gepleit voor herinvoering van een preventief middel. Ik weet niet eens welk middel. Ik hoor graag de reactie van de minister.

De basis van alles is onderwijs. Vorig jaar heeft de VVD-fractie een motie ingediend voor gelijkbekostiging van het agrarisch onderwijs ten opzichte van het gewone OCW-onderwijs. De minister heeft de motie uitgevoerd. De motie was natuurlijk niet bedoeld voor één jaar. De minister voert nu dezelfde korting door. Mij lijkt het wat flauw, het spelletje te herhalen en dezelfde motie opnieuw in te dienen, waarna de minister de motie uitvoert en ik weer de held ben bij het groene onderwijs. Dat kan niet de bedoeling zijn. De VVD-fractie wil van de minister weten waar hij heen wil met het agrarisch onderwijs. Wij zouden niet elk jaar daarvoor moeten vechten. Als hij elk jaar op het groene onderwijs kort, moet maar eens gediscussieerd worden over de vraag of dat onderwijs niet over moet gaan naar het ministerie van OCW.

Mijn slotopmerking is: stop het gepolder en kies voor het vrije ondernemerschap. De sector verdient dat in het belang van Nederland.

□

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Voorzitter. Namens mijn fractie spreek ik over het onderdeel natuur. Zoals VVD-collega Oplaat reeds naar voren bracht, is de VVD-fractie zeer content met de extra middelen die nu ingezet kunnen worden voor de ecologische hoofdstructuur en de reconstructie. Mijn fractie plaatst daar wel een aantal opmerkingen bij.

De minister geeft zelf aan dat de ecologische hoofdstructuur en de reconstructie vaak in elkaar

overlopen en in het verlengde van elkaar liggen. Het zijn beide ingrepen in het landelijk gebied en beide vissen regelmatig in dezelfde financiële vijver. In bepaalde regio's is het onderscheid niet of nauwelijks te maken. Daaruit blijkt volgens ons dat het moeilijk is, aan te geven waar de reconstructie ophoudt en de uitvoering van de ecologische hoofdstructuur begint of andersom.

De reconstructie is van toepassing op een beperkt aantal provincies, zodat het naar onze mening noodzakelijk is, een bepaald deel van het extra budget te reserveren voor de ecologische hoofdstructuur in die provincies waar geen reconstructie plaatsvindt. Wij moeten duidelijke keuzes kunnen maken ook in de budgetten. Mijn collega heeft reeds een aantal provincies genoemd. Ik zal die niet herhalen. De VVD-fractie meent dat een deel van de 700 mln extra die wordt ingezet zowel voor EHS als voor reconstructie bestemd moet zijn voor uitvoering van de ecologische hoofdstructuur in de niet-reconstructieprovincies. Wij horen graag aan welke bedragen de minister daarbij denkt.

Uit de reacties van diverse organisaties blijkt dat men zich zorgen maakt over de kwaliteit, zowel van de bestaande als van de nieuw aan te leggen natuur. De VVD-fractie deelt die zorg. Wij zijn van mening dat bij de uitvoering van de ecologische hoofdstructuur wij de kwaliteit van de natuur voor ogen dienen te houden. Daarnaast zijn wij ons er ook van bewust dat ambities en middelen met elkaar in overeenstemming dienen te zijn. Onze doelstelling is dan ook niet zoveel mogelijk hectares natuur te realiseren, maar wel om kwaliteit in de natuur krijgen. Dat betekent dat de VVD-fractie niet tornt aan de uiteindelijke doelstelling van de totale ecologische hoofdstructuur, doch zich wel de vraag heeft gesteld of wij wel op de goede weg zijn.

Naar aanleiding van de gesprekken die wij gevoerd hebben, zijn wij tot de conclusie gekomen dat wij eerst zouden moeten kiezen voor het uitvoeren van enkele delen van de hoofdstructuur die ook nu al beschermd moeten worden. Het gaat om de echte kerngebieden. Wij moeten dus kritisch kijken naar wat wij aankopen en dat niet rücksichtslos doen. Af en toe lijkt het alsof het om de hoeveelheid hectaren gaat. Wij moeten proberen, de aaneengesloten gebieden te realiseren waar de natuurwaarden zijn en waar de beoogde natuurkwaliteit daadwerkelijk wordt behaald.

Deze kerngebieden met een hoge natuurwaarde zullen volgens ons ook zeker dienen te worden aangekocht. Buiten deze kerngebieden kunnen wij vooral ook inzetten op agrarisch en particulier natuurbeheer om die totale ecologische hoofdstructuur te realiseren. De minister zegt hierover ook iets in zijn brief van 23 oktober jl. aan de Kamer. Wij zijn dus benieuwd naar zijn reactie.

Mijn fractie komt daarom tot de conclusie dat wij op dit moment niet zouden willen overgaan tot het aankopen van de robuuste verbindingszones. Deze behoren namelijk niet tot de kerngebieden. De middelen die de minister nu voor de aankopen naar voren wil halen, willen wij verplaatsen.

Mevrouw **Kruijsen** (PvdA): Ik was even verbaasd over het feit dat mevrouw Snijder het doet voorkomen dat de robuuste verbindingen niet tot de kernvoorraad van de EHS zouden behoren. Is zij het met mij eens dat die verbindingen nu juist noodzakelijk zijn en dat wij ons er met voorrang op moeten richten dat zij in het geheel worden opgenomen opdat zij vervolgens onze gehele aandacht kunnen krijgen?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Als u goed naar mij hebt geluisterd, hebt u gehoord dat wij de robuuste verbindingszones willen vergeten. De robuuste verbindingszones behoren niet allemaal tot onze kerngebieden. Zij zijn nodig om verbindingen te kunnen leggen tussen de kerngebieden. Ik hoor graag van de minister hoe ver wij nu op die weg zijn gevorderd. Wij hebben überhaupt de natuurdoeltypekaarten nog niet. Wij vinden dat de inzet juist als eerste moet worden gericht op het realiseren van de kerngebieden. Daar zijn nu al de hoogste waarden aanwezig en daarvan hebben wij nog niet alles aangekocht.

Mevrouw **Kruijsen** (PvdA): Is de crux nu juist niet dat die verbindingen er moeten zijn om de kerngebieden te kunnen inrichten?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Die moeten er op termijn zeker komen, maar dit is niet onze eerste inzet.

Mevrouw **Kruijsen** (PvdA): Welke termijn staat u voor ogen?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Wij kiezen er nu voor om eerst in te zetten op de kerngebieden. Ik verwacht dat de minister een overzicht heeft van de ongeveer 40 kerngebieden. De hele EHS is nog niet aangekocht en wij gaan ervan uit dat dit eerst moet gebeuren. Ik hoor graag van de minister hoe ver hij hiermee is gevorderd. Wij hebben hierover ook ideeën en die zijn waarschijnlijk anders dan de ideeën van de PvdA-fractie.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Deze discussie is natuurlijk een politieke discussie, maar daarachter moet wel een ecologische redenering liggen. Mevrouw Snijder wil het overheidsgeld optimaal inzetten om natuurwaarden te creëren. Zij heeft daarvoor mijn steun. Ik vraag haar echter hoe zij die wens ziet in verhouding tot het voornemen om de robuuste zones voorlopig uit te schakelen. In mijn opvatting van een ecosysteem zijn het juist de robuuste zones die ervoor zorgen dat de kerngebieden extra hoge natuurwaarden hebben.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Ik breng daartegen in dat zolang u de kerngebieden niet in handen heeft, de robuuste verbindingszone geen rol kan vervullen.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik heb hiermee geen antwoord gekregen op mijn vraag.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Wij kiezen voor kwaliteit en dan moet je eerst uitgaan van de kerngebieden.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Voorzitter. Neem mij niet kwalijk, maar dit is een beetje een dooddoener.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Nee, dit is absoluut geen dooddoener.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Een zoethoudertje, dan?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Ook geen zoethoudertje. Als je kiest voor de ecologische hoofdstructuur heb je eerst de kerngebieden nodig en pas daarna komen de verbindings-

zones. Als je de kerngebieden niet hebt en je de kwaliteit ervan niet echt kunt beschermen, heb je ook niets aan de verbindingszones.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Houdt u wel vast aan het streven om de hele ecologische hoofdstructuur in 2018 te realiseren?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Dat heb ik nadrukkelijk gezegd.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Ik snap het niet meer. In het Hoofdlijnenakkoord dat uw fractie mede heeft ondertekend, staat dat het kabinet de realisatie van de doelstellingen van de EHS in 2018 van vitaal belang acht. Die doelstellingen zijn zowel kwantitatief, kwalitatief als in de tijd geformuleerd. Tegelijkertijd schrijft minister Veerman dat de robuuste verbindingen een wezenlijk onderdeel zijn van de EHS. U knabbelt daar nu toch aan. Ik kan het niet anders interpreteren.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Als u goed heeft geluisterd, weet u dat wij daar niet aan knabbelen. Ik heb gezegd: wij tornen absoluut niet aan de uitvoering van de ecologische hoofdstructuur. Wij moeten ambities en middelen echter met elkaar in overeenstemming brengen. Dit geldt ook voor de kwaliteit van de natuur. Wij weten dat nu een aantal natuurwaarden teruglopen doordat wij bepaalde gebieden niet in handen hebben. Wij kiezen ervoor om selectief te bezien waarop wij in de eerstkomende jaren zullen inzetten. Dit betekent niet dat de robuuste verbindingszones niet gerealiseerd moeten worden. Het gaat om de vraag waarop als eerste wordt ingezet. Ambities en middelen moeten goed in overeenstemming met elkaar worden gebracht, juist om de kwaliteit van de natuur zo snel mogelijk te kunnen garanderen.

De heer **Van den Brand** (GroenLinks): Als u middelen en ambities opnieuw in overeenstemming wilt brengen, dan stelt u de eerder geformuleerde discussie ter discussie.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Absoluut niet. De doelstelling is om de gehele ecologische hoofdstructuur in 2018 te realiseren. Wij maken echter een andere keuze door eerst te kiezen voor de kerngebieden en vervolgens voor de verbindingszones.

Omdat wij andere ideeën hebben over de invulling, houden wij middelen over. Op dit punt hebben wij een amendement ingediend. Bij diverse werkbezoeken in het land en in gesprekken met de Dienst landelijk gebied is ons duidelijk gemaakt dat er nu onvoldoende middelen zijn om optimaal gebruik te maken van het instrument landinrichting. Dat instrument is juist nodig om de zaken rond de reconstructie en de ecologische hoofdstructuur op een goede manier af te ronden. Met behulp van de ruim 40.000 ha die de Dienst landelijk gebied momenteel in reserve heeft, kan samen met een goede inzet van het instrument landinrichting een versnelling van de te realiseren doelstellingen, met name ten aanzien van de ecologische hoofdstructuur, bereikt worden. Bovendien wordt daarmee naast versnelling ook structuurversterking bereikt van het landelijk gebied rond de ecologische hoofdstructuur; daarin zitten ook agrariërs. Dat is gelijk aan hetgeen door deze minister wordt beoogd: een goede kwalitatieve invulling van de te realiseren ecologische hoofdstructuur en perspectief voor de blijvende agrariërs.

Ik stel nog een korte vraag over de ecologische hoofdstructuur. Vorige week is bij de discussie over de begroting gesproken over het bedrag van 7,5 mln euro extra voor de biologische landbouw aan de randen van de ecologische hoofdstructuur. Kan de minister de motivering daarvoor nog eens aangeven?

Ik kom nogmaals te spreken over de ecologische hoofdstructuur en het agrarisch en particulier natuurbeheer. Zoals ook bij de evaluatie van het Programma beheer naar voren is gebracht, is het belangrijk dat de aanvragen en de uitvoering vereenvoudigd worden. Er moet goede en juiste informatie worden gegeven en er dient nadrukkelijk op langjarige contracten te worden ingezet. Daarmee ontstaat meer duidelijkheid voor de ondernemer en meer zekerheid over de natuurkwaliteit. De VVD-fractie acht het zelfs mogelijk dat de verdeling van 60% aankoop en 40% beheer verder opschuift in de richting van het beheer, bijvoorbeeld naar 50%. Wellicht kunnen fiscale faciliteiten daarbij een rol spelen. De VVD-fractie is ervan overtuigd dat het met de juiste invulling van natuur- en beheersdoelstellingen, en met een betrouwbare overheid met de daarbij behorende goede beheersvergoedingen – of in de toekomst het betalen voor groene diensten – voor agrarisch en particulier beheer mogelijk is om daar goed op in te spelen.

Mevrouw **Kruijsen** (PvdA): Ik neem aan dat mevrouw Snijder ook de doorrekening van het Hoofdlijnenakkoord heeft gelezen. Daarin staat dat het maar zeer de vraag is of de doelstelling voor beheer wordt gehaald. Hoe kan zij in dat licht pleiten voor het realiseren van meer beheer?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Wij hebben daar een aantal voorwaarden aan verbonden. Het moet naar onze mening mogelijk zijn om het agrarisch en particulier beheer naar het gewenste niveau te tillen. Dat zou ons niet onwelgevallig zijn. Wij hebben altijd ingezet op iets minder aankoop en meer beheer. Daarom moeten wij daar kritisch naar blijven kijken en de plussen bij elkaar op blijven tellen.

Tijdens het overleg met de minister zijn de problemen met het beheer door schaapskuddes niet goed opgelost. De VVD-fractie blijft van mening dat zij zowel met betrekking tot het beheer als uit cultuurhistorisch oogpunt horen bij Nederland en de heidevelden. Bovendien is aangetoond dat door het beheer van de kalkgraslanden in het Limburgse mergelland door schapen een unieke en waardevolle natuurvegetatie is ontstaan. Mede namens de fractie van Groenlinks wil ik dan ook een motie indienen voor het behoud van deze schaapskuddes.

De **voorzitter**: Ik heb er bezwaar tegen dat u in eerste termijn een motie indient.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): In dat geval wacht ik eerst op het antwoord van de minister.

De **voorzitter**: Dat lijkt mij logisch.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Wij moeten constateren dat de tien speciaal voor de herstructurering aangewezen glastuinbouwlocaties niet goed van de grond komen. De minister geeft aan nu ook daarbuiten

de bouw van kassen te willen toestaan. Hoe ziet de minister dit voornemen in relatie tot de Stidug-gelden? Men verwacht de komende tien jaar een geweldige groei in de snijbloemen en de potplanten van 45%. Daarbij hoort wel een ruimtelijke planning. Dat betekent dat niet overal maar de vrije hand gegeven moet worden aan glastuinbouw, maar er moet wel ruimte zijn voor een groeiende sector. Wij horen graag hoe de minister dit ziet.

Aangezien het heet van de naald komt, wil ik nog kort ingaan op het Honden- en kattenbesluit. Wij zijn het met de minister eens dat wij moeten zorgen voor minder regels en een minder zware administratieve-lastendruk, maar wij zijn het niet met hem eens dat het Honden- en kattenbesluit direct moet worden afgeschaft. Wij willen grondig met de minister kijken hoe wij de regeldruk kunnen verminderen, maar wij willen wel een handvat hebben om waar nodig malafide praktijken rond huisdieren uit te kunnen bannen.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik overweeg in tweede termijn een motie in te dienen om het Honden- en kattenbesluit in stand te houden. Krijg ik daarvoor uw steun?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Ik heb net gezegd dat ik minder regels en minder administratieve rompslomp wil, maar ik wil wel het Honden- en kattenbesluit als controlerend en sturend mechanisme in stand houden. Aangezien ik niet weet wat er in uw motie staat, wacht ik die graag af.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Daarover kunnen wij overleggen.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Goed.

De heer **Van der Ham** (D66): De Dierenbescherming heeft aangegeven een deel van de handhaving te willen overnemen. Hoe beoordeelt u die suggestie?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Als wij als overheid wetten maken, dan moeten wij zelf de controle houden. De Dierenbescherming behoort een beetje tot de sector. Wij kunnen sectoren een stuk verantwoordelijkheid geven, maar de VVD-fractie wil niet zover gaan om de totale handhaving bij de Dierenbescherming onder te brengen.

De heer **Koopmans** (CDA): Wij hebben een heel verstandig regeerakkoord, want er staat niets in over het Honden- en kattenbesluit. De vraag is natuurlijk hoe de VVD-fractie op dit punt invulling wil geven aan de belangrijke doelstelling om te komen tot minder regels die tegelijkertijd handhaafbaar zijn.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Dat is een heldere vraag. In het Honden- en kattenbesluit staan een heleboel regels die wij eigenlijk niet kunnen handhaven. Dat zou de heer Koopmans ook moeten weten.

De heer **Koopmans** (CDA): Dus?

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Dus minder regels, maar wel een aantal handvatten. U weet dat wij debatteren over de begroting. Ik heb net gezegd dat het onderwerp heet van de naald komt en heel actueel is. Ik ga ervan uit dat wij hierover nog uitvoerig met de minister zullen spreken. Daarvan ben ik in ieder geval voorstander. Het Honden- en kattenbesluit moet vereenvoudigd worden, maar de VVD-fractie wil een handvat houden om malafide praktijken, bijvoorbeeld met betrekking tot het fokken van huisdieren, aan te kunnen pakken. Daarvoor hebben wij een stuk wetgeving nodig, maar wel een veel eenvoudiger stuk wetgeving.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 12.45 uur tot 13.30 uur geschorst.

□

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter**: Ik stel voor, toestemming te verlenen tot het houden van wetgevings- c.q. notaoverleg met stenografisch verslag op:

maandag 3 november:
- van 19.30 uur tot 23.00 uur van de vaste commissie voor Justitie over de delen Integratiebeleid van de begroting (voortzetting);

maandag 17 november:
- van 10.15 uur tot 18.00 uur van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken over de nota's Homogene Groep Internationale Samenwerking 2004 (HGIS-nota 2004) (29233) en over Ontwikkelingssamenwerkingsbeleid voor de komende jaren (29234);
- van 10.15 uur tot 16.00 uur van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid over het wetsvoorstel Verlenging van de loondoorbetalingsverplichting van de werkgever bij ziekte (Wet verlenging loondoorbetalingsverplichting bij ziekte) (29321);
- van 16.15 uur tot 23.00 uur van de vaste commissie voor Financiën over de overige (fiscale) wetsvoorstellen;

maandag 24 november:
- van 13.00 uur tot 23.00 uur van de vaste commissie voor Justitie over het wetsvoorstel Wijziging en aanvulling van het Wetboek van Strafrecht en enige andere wetten in verband met terroristische misdrijven (Wet terroristische misdrijven) (28463);

maandag 1 december:
- van 16.00 uur tot 23.00 uur van de vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer een hoofdlijnendebat in de vorm van een wetgevingsoverleg over de Wet op de ruimtelijke ordening.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Kant.

Mevrouw **Kant** (SP): Ik heb een verzoek naar aanleiding van het vragenuur van gisteren over de informatie die al dan niet op het ministerie aanwezig was over de berekeningen van de bezuinigingen rond de medicijnknaak. De minister